Apare la 1 a fiecărei luni

CONVORBIRI LITERARE

No. 4. Bucuresti, 1 Iulie 1889. Anul XXIII.

EMINESCU

ihail Eminescu, iubitul nostru poet, amicul şi colaboratorul nostru a murit in 15 Iunie trecut după o lungă suferinţă in casa de sănătate a doctorului Suţu din Bucureşti, in care se găsea de mai mult timp Născut in 20 Dechemvrie 1849 in oraşul Botoşani, el n'a atins pe deplin al 40-le an al vieţei sale, bogată in inchipuiri şi visuri, dar sbuciumată şi plină de suferinţe

Am cunoscut pe Eminescu din anul 1870 când tênĕrul autor trimise direcţiunii «Convorbirilor Literare» intâiele sale produceri poetice «*Venere şi Madona*» şi «*Epigonii*». Atunci Eminescu se găsea la Viena unde studia filosofia, după ce făcuse invăţăturile sale pregătitoare in Botoşani şi Cernăuţi şi după ce, impins de deosebite intimplări, trăise câtva timp prin Bucureşti şi prin Blaş. Impresiunea ce făcurĕ primele poesii ale lui Eminescu asupra societăţii «Junimea», discuţiunile la care dădurĕ loc, intâia mea intrevedere cu poetul, corespondenţa ce am avut cu dinsul — despre toate aceste imi propun a da seamă cu o altă ocasiune, astăzi amintesc numai că societatea literară «Junimea», după cum adunase in Iaşi mai mulţi alţi tineri scriitori cu talent din deosebite provincii române, propuse şi lui Eminescu să vie să se aşeze in capi-

tala Moldovei, in care pe atunci era o mişcare intelectuală foarte vie Eminescu primì propunerea şi venì la Iaşi in mijlocul acelor care-l aşteptau cu dragoste şi, puţin după aceasta, d T Maiorescu, devenit ministrul instrucţiunii publice se grăbì să numească pe tĕnĕrul poet intâi revisor şcolar şi apoi bibliotecar la Universitate, acest din urmă post era cel mai potrivit pentru un bărbat atât de studios şi totodată un aşa mare amator de scrieri vechi, cum era Eminescu

Anii 1873—1876 au fost cei mai plăcuţi in raporturile societăţii literare cu tĕnĕrul poet. Nu era adunare a «Junimii» in care Eminescu să nu cetească versuri de ale sale ce incântau pe ascultători şi dădeau loc totodată la lungi şi variate discuţiuni. D Maiorescu, mutat find in Bucureşti, Eminescu devenì lectorul recunoscut al societăţii «Junimea» şi numai acei ce au ascultat glasul sĕu simpatic, sonor şi cadenţat işi pot da seamă de plăcerea ce poetul procura membrilor societăţii care aşteptau cu nerăbdare serile de Sâmbătă când se aduna «Junimea» — Schimbarea politică din 1876 fù nenorocită pentru Eminescu El fù destituit din postul sĕu fără nici un motiv precum se intimplă ades la noi in ţară la schimbări de guverne, ba el fù chiar dat in judecată sub cuvĕnt că ar fi lipsit câteva cărţi din biblioteca statului Negreşit că procesul nu avù nicio urmare, căci toate cărţile care se ziceau că lipsesc se găsirĕ in rafturile lor şi numai nepriceperea neexperimentatului sĕu urmaş la bibliotecă, d D. Petrino, fusese causa acestei vinovate erori

Pentru a-şi putea intreţinè viaţa, Eminescu părăsì atunci Iaşii şi devenì in Bucureşti redactor la jurnalul politic «Timpul», principalul organ al partidului retras de la guvern in 1876. Acolo el rĕmase până la 1883 când se arătarĕ cele intâi semne ale boalei mentale de care nu avea să mai scape In aceasă periodă el scrise cele mai desăvirşite poesii ale sale, pe care toate le trimetea «Convorbirilor Literare», şi in acelaş timp

prosa sa violentă dar puternică din «Timpul» făcea numele sěu cunoscut şi lumii politice.

La 5 Iunie 1883 se făcù in Iaşi cu mare pompă inaugurarea statuei lui Stefan Cel Mare. Suveranul, toate autorităţile statului, corpurile legiuitoare şi un public foarte numeros se adunarĕ in Iaşi din toate părţile ţării şi chiar din provinciile române ale imperiilor invecinate. Profitând de imprejurarea că un mare numĕr de membri vechi ai societăţii literare, printre care şi Eminescu, se găsea cu acea ocasiune in Iaşi, «Junimea» ţinù o mare intrunire.

In acea sară Eminescu ne cetì cunoscuta sa *Doină populară* scrisă cu ocasiunea serbării şi care incepe cu cuvintele

De la Nistru păn la Tisa
Tot Românul plănsu-mi-s'a
Că nu mai poate străbate
De-atăta străinătate
. . .

Şi sfirşeşte in modul următor .

Stefane, Măria Ta
Tu la Putna nu mai sta
Las' Archimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija sfinţilor
In seama părinţilor,
Clopotele să le tragă
Zioa 'ntreagă, noaptea 'ntreagă
Doar s'a 'ndura Dumnezeu
Ca să-ţi măntui neamul tĕu
Tu te 'nalţă din mormĕnt
Să te-aud din corn sunănd
Şi Moldova adunănd !
De-i suna din corn odată
Ai s'aduni Moldova toată,
De-i suna de douĕ ori
Iţi vin codri 'n ajutor,

De-i suna a treia oară
Toţi duşmanii oi să peară
Din hotare in hotare
Indrăgi-i-ar ciorile
Şi spănzurătorile!

Efectul acestor versuri pesimiste care contrastau aşa de mult ca toate celelalte ode ce se compusese cu ocasiunea acelei strălucite serbări, fù adănc, indescriptibil. Incontra obiceiului «Junimii» căreia nu-i plăcea să-şi manifeste entusiasmul, pentru intăia dată de 20 de ani de cănd exista societatea, un tunet de aplausuri isbucnì la sfirşitul cetirii şi mai mulţi dintre numeroşii membri presenţi, imbrăţişarĕ pe poet

Această cetire a fost cea de pe urmă a lui Eminescu, căci ăncă in acea lună, la intoarcerea sa in Bucureşti, boala se declară grozavă, aşa incăt prin o colectă făcută de prietenii poetului după iniţiativa d-lui T Maiorescu, el a putut fi trimis la Viena intr'un institut cunoscut de boale mentale.

Spre bucuria tuturora şi pănă a nu trece un an deplin de la imbolnăvirea sa, Eminescu părù că se indreaptă După o călĕtorie lungă prin Italia in care il conduse amicul sĕu devotat d Chibici-Răvneanu, el putù să se intoarcă in ţară Insă indreptarea era numai aparentă. In mai multe rănduri Eminescu se simţì mai bine, aşa incăt putù chiar scrie—sau poate complecta după vechi manuscripte ale sale — căteva poesii pe care «Convorbirile» le-au publicat, dar boala il tot apuca din nou după scurte perioade de luciditate, pănă cănd in timpurile din urmă el nu mai fù in stare să lupte.

După ce timp indelungat talentul lui Eminescu fusese contestat de cea mai mare parte a publicului, incontra părerii statornice şi energice a societăţii «Junimea», anii din urmă au resbunat pe poet, generaţia tĕnĕră intreagă recunoscù marile sale merite, numeroşi imitatori de-ai sĕi se arătarĕ şi se arată ăncă peste tot locul, ear acum intregul public il pune, fără

nicio contestaţie, pintre cei mai mari poeţi ai naţiunii române, ba sunt căţiva critici care ii dau chiar locul intăiu

Eminescu a trăit totdeauna in deplină sărăcie, cu toate că era modest şi avea trebuinţe foarte puţine, el, el ca şi un copil, nu ştia să intrebuinţeze puţinii bani ce-i căştiga. Trăind in lungul restimp al boalii din ajutorul prietenilor şi entusiaştilor sĕi, camera deputaţilor ii votâ in anul trecut o mică pensiune după iniţiativa scriitorului acestor rănduri, ear inmormĕntarea i s'a făcut pe socoteala statului român

Eminescu era bun, blănd la vorbă, modest, simpatic Pentru poporul de jos el avea o dragoste şi o milă nemărginită. Cu oamenii din popor se inţelegea mai bine decăt cu toată lumea noastră cultă şi semicultă, o vară intreagă o petrecù la o stănă in tovărăşia cătorva ciobani Eminescu era omul cel mai puţin personal din căţi am cunoscut, cu ochii sĕi negri, profunzi şi strălucitori, pe care ii lăsa să plutească mai totdeauna in spaţiul nemărginit, se părea că puţin se interesează şi de mersul lumii aceşteia şi chiar de sine insuş

Şi cănd găndesc la viaţa-mi, imi pare că ea cură
Incet, repovestită de o străină gură
Ca şi cănd n'ar fi viaţa-mi, ca şi cănd n'aş fi fost
Cine i acel ce mi spune povestea pe de rost,
De mi ţin la el urechea şi rid de căte-ascult
Ca de dureri străine?.. Par c'am murit de mult!

Căteodată ai fi zis că el avea o presimţire de boala grozavă de care va fi lovit şi va murì

Şi in găndu-mi trece vĕntul, capul arde pustiit
Aspru, rece sună căntul cel etern neisprăvit...
Unde-s şirurile clare din viaţă-mi să le spun
Ah! organele-s sfărmate şi maestru e nebun!

Romănii nu au avut un cugetător şi un scriitor mai pesimist decăt Eminescu Deplin pĕtruns de deşertăciunea vieţei şi de nimicirea desăvirşită a fiinţei după moarte, el ar fi părăsit viaţa cu o zimbire blăndă dacă ar fi avut limpezimea minţii sale in momentele supreme

Ş'apoi cine ştie de este mai bine
A fi sau a nu fi . dar ştie oricine
Că ceea ce nu e nu simte dureri
Şi multe dureri sunt, puţine plăceri

A fi! — Nebunie şi tristă şi goală,
Urechea-te minte şi ochiul te 'nşală!
Ce un secol ne zice, ceilalţi o deszic,
Decăt un vis sarbĕd, mai bine nimic!

Cu Eminescu s'a stins un mare poet naţional, original in toate felurile, noi perdem un amic iubit şi un conlucrător dintr'acei a căror geniu au aruncat o lumină vie asupra publicaţiunii nostre; ear ca om dispare o figură extraordinară din cele mai interesante şi mai simpatice.

IACOB NEGRUZZI

ANALISA CRITICĂ A CĂTORVA NOTIȚE

DESPRE

INTRODUCEREA LITURGIEI SLAVE LA ROMÂNI

Introducerea liturgiei slavone in biserica română şi prin aceasta a limbei şi culturei slavone in statele române a fost evenimentul cel mai insemnat in istoria noastră medievală el a avut o influență decisivă asupra sorții noastre până in timpul de față Dar ca intreagă istoria noastră medievală, aşa şi acest insemnat eveniment e invĕluit intr'un nepĕtruns intunerec. Când şi sub ce imprejurări a avut el loc, istoria nu ne spune nimic positiv despre aceasta Nu s'a păstrat nicio singură notiță contimporană, nici la noi nici la slavii dimprejur, care să ne spună unde şi de la cine mai intăi am imprumutat liturgia slavonă Nu e de mirare dar că Românii când au inceput să gândească asupra trecutului lor, au făcut din faptele ce le-aveau inaintea ochilor fel de fel de combinații pentru a-şi explica cum in biserica şi statul lor s'au trezit cu o limbă ce n'o ințelegeau decât invățații şi cărturarii Astfel s'a născut tradiția păstrată de Miron Costin asupra cărților sĕrbeşti de la Ochrida, astfel s'a născut şi povestea istorică de Dimitrie Cantemir şi cronicarul şi istoricul au căutat să-şi explice din faptele existente introducerea căr-

ţilor slavone, i e a limbei slavone in biserica română La cel dintăi avem a face cu o tradiţie bazată pe unele fapte istorice, la al doilea cu combinaţii scoase din ştiri istorice. De la Cantemir incoace istoricii noştri sau că au repetat crezĕnd ceeace a spus el sau, contestănd spusele lui, au mărturisit că nu pot afirma nimic positiv asupra unui fapt atăt de obscur

Nu de mult s'a atras atenţiunea asupra altor douĕ isvoare ce ar fi intemeiate pe ştiri vechi asupra celor conţinute in Stredowsky şi in «Carst-venik»ul lui Paisie D Xenopol in Istoria Românilor din Dacia Traiană, lucrare ce incearcă să resume tot ce s'a făcut pănă acuma pentru cercetarea trecutului nostru, a examinat la un loc aceste isvoare şi a făcut din ele deducţii care, dacă ar fi intemeiate pe premise adevĕrate, ar arunca in adevĕr o neaşteptată lumină asupra acestei intunecoase chestiuni. Argumentaţia d-lui Xenopol m'a induplecat a studia din nou şi mai deaproape isvoarele pe care-şi zideşte d-sa teoria asupra introducerii liturgiei slave la Români şi fiindcă am ajuns la alte resultate, mĕ voiu incerca a le espune pe scurt in acest studiu: voiu esamina intăi pe Paisie, apoi pe Cantemir şi in fine pe Stredowsky

I.

Părintele Melchisedek a fost cel dintăi care a atras atenţiunea asupra acelui pasaj din «istoria slavo-bulgară a lui Paisie in care se vorbeşte de introducerea liturgiei bulgare in ambele Valachii prin impĕratul Bulgarilor Asan [1]) D-sa pare a nu fi dat insă mare insemnătate acestui pasaj, căci in alte locuri, unde vorbeşte de limba slavă la Români, nu-l mai citează Astfel in biografia lui Ţamblac, unde ne dă o scurtă dar frumoasă schiţă despre vechea literatură slavă in ţările române [2]), p. Melchisedek nu susţine că limba şi litur

1) Uricariul lui Codrescu vol III, pag 107, citat de Xenopol, Istoria, pag. 453

2) Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie a d-lui Tocilescu an II, vol I, pag 47 sq

gia slavă au fost introdusă cu puterea de împĕratul Asan, ci crede că Românii au adoptat această limbă străină într'un timp îndelungat de conlocuire cu Slavii de Sud şi printr'un fel de deprindere, ear nu cu sila «E ştiut că Românii, avĕnd limba lor proprie n'au avut carte şi încă din vechime au adoptat cartea Slavilor de la Sud cu cari au avut relaţiuni şi politice şi bisericeşti şi cu cari se vede că au trăit mult timp împreună, încăt se priveau şi ei ca făcĕnd parte din familia popoarelor slave de Sud Această deprindere cu cartea slavă a făcut că ... cartea slavă a continuat la Români şi în Muntenia şi în Moldova» D-l Xenopol explică în alt chip introducerea cărţii slave la Români. Intemeindu-se pe pasajul din Paisie, d-sa admite că acesta a fost un act de violenţă din partea împĕrăţiei bulgăreşti, care a scos de la Românii din stinga Dunării creştinismul roman şi l'a înlocuit cu cel bulgăresc, într'un timp însă cu mult mai vechiu decăt epoca Asăneştilor «pe timpul chiar al regelui Bagor sau a urmaşului sĕu Simeon» 1). D-sa explică aceasta prin caracterul intolerant al Slavilor i e Bulgarilor «care au căutat să impună celorlalte popoare religia lor» Greşala d-lui Xenopol este că a făcut aceste deducţiuni dintr'un singur pasaj al lui Paisie (cel citat în traducere de ep Melchisedec) şi nu şi-a dat silinţa să studieze acest pasaj în raport cu toate celelalte căte se află în istoria acestuia 2) Studiindu-le pe toate la un loc vom vedea că din ele nu putem deduce nicio introducere violentă a creştinismului bulgar în ţările române şi ce e mai mult, vom vedea că ele nu-şi au temeiul nici într'o tradiţie naţională bulgară cu fond istoric, ci sunt nişte pure combinaţii ale călugărului bulgar din sec 18

Pe la 1150, istoriseşte Paisie, trăia în Tărnova patriarchul Ioan, care vĕzĕnd nelegiuirile Grecilor în Bulgaria, cu lacrimi se ruga lui Dumnezeu să măntuească pe poporul sĕu

1) Istoria, p 450, 454 Aceste păreri le a repetat fără nicio critică d-l Gh Ghibănescu într'un articol din revista pedagogică de la Bĕrlad, Gheorghe Lazar.

2) Ele sunt traduse in Pic, zur rumanisch ungarischen Streitfrage

de aceste nenorociri. Atunci i se arătâ in vis mucenicul Dimitrie din Solun şi-i spuse să aleagă de ţar pe Asan, căci acesta va măntuì ţara bulgărească de Greci. «Astfel patriarchul, după porunca lui Dumnezeu, chemâ pe Asan şi fratele sĕu Petru din Valachia (отъ Влахію): ei erau de neam impĕrătesc, nepoţii lui Gavril fiul lui Samoil, ce fusese alungat, precum se spune, in Valachia» 1). Mai departe se povesteşte cum fraţîi Asăneşti au zidit biserica Sf. Dimitrie Soluneanul in Tărnova şi cum patriarchul in aclamaţiunile poporului l'a incoronat pe Asan de ţar bulgăresc. «Şi se adunâ poporul bulgăresc ca un singur om in Tărnova spre ajutorul lui Asan, se adunâ şi armată din Vlachia (воинство отъ Влахія), trimeasă in ajutorul lui Asan de gospodarii valachi (влашески господари)» 2). Cu armatele aliate Asan se luptâ douĕzeci de ani contra Grecilor şi curăţì Bulgaria de ei, ear cu ajutorul Sf. Teofilact o curăţì de eresuri. Aci se intercalează episodul despre cucerirea Valachiilor şi introducerea liturgiei bulgăreşti in locul celei latine. Eată cum se istoriseşte acest episod in manuscriptul Toscovic: se spune in vechile manuscrise despre acest Asan cel Bĕtrăn (aşa e numit Asan I, spre deosebire de Ioan Asan II), că el, după sfatul Sf. Ioan patriarchul, ar fi chemat din Ochrida pe Sf. părinte Teofilact şi l'ar fi pus patriarch in Tărnova. Acest prea inţelept şi al intregei lumi invăţător luminâ şi curăţì Bulgaria de feluritele eresuri, tot aşa curăţì de eresuri şi Valachia, de oare ce Valachii primiserĕ eresul latin: la inceput ei citeau latineşte, fiind cu latinii de acelaş neam şi de aceeaşi limbă (како съ Латине единъ родъ и язикъ). Sf. Teofilact indemnâ insă pe Asan să meargă in contra Valachilor, el supuse Valachia şi

1) Istorija slaveno bolgarskaja, izd. A. V. Longinovymъ, Ljublin 1885 pag. 33, cf. ed. I (Carstvenik, Buda 1844) pag. 43: «i taka patriarch po povelênju svjatago (sc. Ioan din Târnova) pozva Asenja iz Vlachija i Petra brata negovago koi to beha ot roda carskago, vnucy Gavrila syna Samuilova». Citez pasajele din ediţia intăia in originalul bulgăresc, ca să se poată compara cu cele din ediţia a doua, in cătva deosebită; cea dintăi a devenit foarte rară.

2) Istorija slaveno bolgarskija, p. 34.

oprì pe Valachi să citească în limba latină şi să se ţină de legea romană şi le poruncì să citească pe sloveneşte şi să se ţină de legea pravoslavnică Astfel din acea vreme Valachii din nou se întoarseră la pravolsavie şi cetiră pe sloveneşte până nu de mult, când Ruşii le traduseră cărţile în limba valachă» 1) Astfel Asan întoarse la pravoslavie pe Românii şi pe Bulgarii ce căzuseră în eresuri După aceasta se descriu luptele lui cu Grecii «Asan neputênd învinge pe Greci (e vorba de primul atac al Bulgarilor, care se ştie c'a fost nenorocos) trecù Dunărea în Valachia cu toată armata, adună acolo multă armată» 2) şi începù din nou lupta cu Grecii. După istorisirea câtorva episode din această luptă se spune că «Asan supuse puterii sale ambele Valachii (Влахыи обе) şi astfel fù glorificat el pe pământ şi numit împĕrat al întregei lumi (царъ вселенски), de oare ce împĕraţii romani ii erau tributari, ear pe alţi regi şi i făcuse supuşi» 3).

Aceste sunt mai toate datele cuprinse în istoria lui Paisie relativ la luptele Bulgarilor şi Românilor cu Grecii în timpul celui dintâi dintre Asăneşti ele sunt deajuns pentru a ne putea face o idee destul de precisă despre rolul ce dă el Românilor în aceste lupte. Lăsând deocamdată la o parte analisa datelor ce privesc exclusiv pe Bulgari, să ne ocupăm de cele ce ne privesc pe noi şi să ne întrebăm mai întâi de toate ce înţelege Paisie prin Valachi şi Valachia . Din toate

1) Cf ed I, p 46 47 pozva Aseni ot Ochrida svjatago otca Teofilakta i postavi go v Ternov patriarcha, a Teofilakt . podvigna carja Asenja da otide vo Vlachija, da ja pokori ocisti ot rimskaja eresĭ, koja to toga vladêese vo Vlachija, i tak Asenĭ otide i pokori i dve te Vlachii pod svoja ta vlastĭ i zapreti Vlachom, koi do toga ceteha po latinskij jazyk, da ostavat rimskoe ispovêdanie i da ne cetat po rimskij jazyk, no po bolgarskij I povelê, stoto koj to ceti po rimskij jazyk, da mu se otreze jazyk I taka Vlasi te ot toga prijăha pravoslavnoto ispovêdanie i nacnaha da cetat bolgarski, dokle slêd mnogu vreme Russi te prevedoha im sicko to pisanie na vlăskij jazyk

2) Cf ed I, p 44 «No Asenĭ prejde vo Vlachija s sicka ta si vojska, i sobra tamo i oste mnogu, i toga pak prejde Dunav, i napadna na Grecy te»

3) Cf ed I, p 45 «Slêd tova Asenĭ pokori pod svoja ta vlastĭ i dve te Vlachii i napravi gi poddanny imase ze i Rimljane te poddanny.

pasajele citate mai sus şi din altele ce nu le am citat, resultă fără nicio indoeală că Paisie sub Valachii şi Valachia, ce au jucat un rol atăt de insemnat in rĕsboaiele greco-bulgăreşti, au inţeles pe *Valachii şi Valachia de dincoace de Dunăre*, niciodată pe Valachii şi Valachia de dincolo de Dunăre, amintite de nenumerate ori in scriitorii contimporani bizantini şi apuseni, cunoscuţi şi lui Paisie, parte din originale, parte din compilaţiile autorilor moderni Această insemnare a Valachiei este la Paisie *consequentă* după dinsa işi explică el toate pasajele din autori in care se cuprinde acest nume Pentru Paisie, cu alte cuvinte, n'a existat o Valachie dincolo de Dunăre, in peninsula balcanică, pentru el a existat numai o Valachie dincoace de Dunăre, acea Valachie ce o cunoştea in timpul sĕu şi pe care o vĕzuse in parte prin calĕtoriile sale Românii in sec 18, erau prea puţini in peninsula balcanică, ca călugărul bulgar ale cărui cunoştinţe, cum vom vedea mai jos, erau foarte mărginite, să-şi poată inchipuì că in timpul lui Asan ei erau acolo aşa de numeroşi incăt formau unităţi de teritoriu ce purtau numirile de «Vlachia» La o astfel de deducţie l'au adus de altmintrelea şi isvoarele sale Acestea ne vor deslega enigma intregului edificiu de basme şi combinaţii asupra cuceririi ambelor Valachii de către impĕratul Asan

Paisie — un călugăr bulgar, ce a trăit mult timp in muntele Atos, la monăstirile Chilandar şi Zograf şi s'a apucat a scrie istoria poporului sĕu, din pricina batjocurilor la care era expus acesta din partea Sĕrbilor şi Grecilor — a voit să resuscite gloriosul trecut al Bulgarilor, cari in timpul sĕu decăzuserĕ aşa de rĕu incăt işi uitaserĕ şi istoria Un puternic sentiment patriotic insufleţeşte scurta istorisire, ce să numeşte «Istorija slaveno-bolgarskaja» sau după intăia ediţie «Carstvenik» Pentru misiunea aceasta puterile lui erau insă prea slabe el a trebuit să se mulţumească a face o compilaţie din isvoare mai mult de a doua sau a treia mănă şi, lipsit fiind de o cultură mai superioară, de-a utilisa aceste isvoare fără nicio critică Cele mai de căpetenie i-au fost «Il regno degli Slavi» a lui Mauro Orbini şi Cronica lui Baronius şi

acestea încă nu în originale, ci în traducerile prescurtate rusești [1]) V. epilogul eu Paisie ieromonac și proigumen al Chilandarului am combinat și am tradus din limba rusească pe limba bulgărească și slavonească etc (ed II p 79) După acești doi autori expune mersul istoriei politice, pentru istoria sfinților, la Bulgari destul de numeroși, s'a folosit de vieţele acestora în manuscripte (a cunoscut puține) și de cărți bisericești, ca Proloage și Cormcaja (v p 32, 41, 46 din ed I), se pare că a cunoscut și unele istorii grecești (v p 11 ed II «astfel scriu Grecii în istoriile lor») și două trei documente, de care vom vorbì mai încolo

Compilația lui Paisie n'are nicio valoare științifică Cu toate că nu avem nicio ediție critică a manuscriptului său și prin urmare nu știm ce formă a avut redacția originară (redacția primei edițiuni este plină de cele mai extravagante basme, ce nu se află în manuscrisul lui Toskovic, după care s'a făcut a doua ediție), putem spune și azi, cu oarecare reservă, ceeace a spus Jirecek în istoria Bulgarilor p 519 ed germ. pentru cercetarea critică a trecutului Bulgariei lucrarea lui Paisie n'are o valoare mai mare decât Firdusi pentru istoria veche a Persiei sau Kacic pentru istoria Dalmației [2]) Dacă ne ocupăm dar de acest autor, n'o facem pentru importanța lui istorică, ci findcă s'au găsit între învățați unii, care să iea în serios notițele cuprinse în istoria sa, între aceștia și prof L Pic, care în ultima scriere asupra noastră «Zur rumanisch-ungarischen Streitfrage» Leipzig, 1886, neputĕnd aduce nici un isvor nou pentru epoca obscură a istoriei noastre, se încearcă a scoate din combinațiile lui Paisie, o

1) Ambii sunt citați la pp 11, 15, 80 din ed II Titlul traducerii rusești a lui Mauro Orbini, făcută în timpul lui Petru cel Mare la 1722, St Petersburg este книга историографія, початія, имене славы народа славянского 4⁰ mic

2) Asupra lui Paisie și importanței lui în literatura neobulgară a scris *Drinov* două articole în jurnalul bulgar «Periodicesko Spisanie», unul la 1871 (Brăila) Paisie, vremea, istoria și elevii lui, al doilea la 1886 cu ocasia ediției a doua a istoriei Drinov nu se atinge de valoarea istorică a acestei cărți, cum se vede, nici dînsul nu i atribue o astfel de valoare

nouă dovadă pentru stăpânirea Bulgarilor la nordul Dunării in sec 12 şi 13 [1]).

Tot ce spune Paisie despre Români se poate resuma in următoarele Asan cuceri ambele Valachii şi introduse limba bulgară in bisericile lor Inainte de cucerirea lor el căpătâ ajutor de la principii valachi şi-şi completâ armatele sale cu o armată din Valachia Tot din Valachia eşirĕ Asan şi şi fratele sĕu Petru inainte de incoronare Aceste trei fapte principale, pe care Paisie le dă drept istorice,—el nu s'a indoit de fel de realitatea lor — au intrat in expunerea lui nu din tradiţii naţionale bulgare, cum e aplicat a le explica d Xenopol, nici din vieţi de sfinţi, in deosebi a sf. Ioan din Tărnova (care dealtmintrelea nu e cunoscută până acum), cum voeşte să le explice d Pic ele au intrat in expunerea lui Paisie in urma combinaţiilor făcute de dinsul din ştirile găsite in isvoarele de care s'a folosit şi din faptele istorice, lui contimporane

Un pasaj din traducerea rusească a lui Mauro Orbini l'a făcut să creadă că Valachia exista in timpul lui Asan ca stat deosebit intocmai cum era pe timpul sĕu, el nu face decât repetează acest pasaj când vorbeşte de ajutorul dat lui Asan, după fuga lui dincoace de Dunăre, cu deosebirea numai că in loc de «Români» el pune «principii români» neştiind că pe la 1186 nu exista ăncă nici principatul Valachiei, nici al Moldovei. Eată pasajul de care vorbim (p 318) Петръ и Асень переправя ся дунаи прiтекли ради помощи къ Волохомъ. Ceva mai incolo Асѣнь возвратя ся съ воiскiмъ сiлнымъ своiмъ и волошскiмъ Traducerea rusească se ţine de originalul italian, ale cărui pasaje corespunzĕtoare sunt «All'

1) V. scrierea citată, p 61 sq D nu Xenopol a cunoscut această scriere la compunerea istoriei sale şi ar fi trebuit să ia in considerare desvoltările lui Pic deşi ele n'ajung la nici un resultat După multe presupuneri Pic inchee din pricina lipsei originalelor folosite de Paisie, călugărul bulgar va remănea un isvor foarte turbure, ceeace spune el poate cu toate acestea să intre in domeniul posibilităţii, p. 71 cf p 75 spusa lui Paisie asupra Valachiei nord-danubiene nu e in domeniul imposibilităţii Acestea, cu toate că cunoaşte şi citează chiar pasajele din Nicetas Choniates şi Orbini, p 69

hora Iasen in compagnia del suo fratello e d'alcuni baroni, passano il Danubio riccorsero all' aiuto de' Valachi vicini» şi in alt loc «Il re de' quali (sc Bulgari) Iasen havendo fatto un giusto esercito delli suoi e de' Valachi» 1)

Originea acestor notiţe sunt spusele lui Nicetas Choniates care povesteşte că Petru şi Asan după ce au fost respinşi in prima luptă de armatele imperiale *«τὸν Ἴστρον ὥρμησαν καὶ τοῦτον διαπλωισάμενοι τοῖς ἐκ γειτόνον Εκύθαις προσέμιξαν»*, ear mai departe *«οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀσὰν βάρβαροι τὸν Ἴστρον διαβάντες καὶ τοῖς Εκύθαις συμμίξαντες»*, (p 487, 488 ed Bonn). Mauro Orbini a tradus pe *Εκύθαι* cu «Valachi», din Mauro Orbini Valachi au trecut in traducerea rusească волохи, şi din aceştia Paisie a făcut господари волошски. Că Nicetas n'a inţeles sub *Εκύθαι* pe Românii de dincoace de Dunăre, ci pe Cumani, se vede din naraţiunea de mai departe a lui, unde vorbeşte de Românii din Hem ce deterĕ foc cirezilor de bucate şi pe care i numeşte totdeauna *«Βλάχοι»*.

Admiţĕnd odată existenţa gospodarilor valachi pe timpul lui Asan nu i a fost greu lui Paisie să meargă mai departe in combinaţiunile sale De oarece aceşti gospodari au dat ajutor lui Asan, ear armatele de Valachi se pomenesc in decursul luptei de independenţă, ei au trebuit să se afle intr'un raport de vasalitate cu puternica impĕrăţie bulgărească. Paisie, neaflănd in isvoarele sale vremea cănd a trebuit să se intimple supunerea Valachiei, o puse in timpul de glorie a lui Asan, cu atăt mai mult că la aceasta i-a dat motiv un titlu al impĕratului Ioan Caliman Asan, atribuit de dinsul lui Caloian, urmaşul lui Ioan Asan I. Acesta e cunoscutul titlu din documentul fals al monăstirii Zografos, in care Caliman (după Paisie Caloian) să numeşte «impĕrat al Tărnovei şi al lumii intregi, al Bulgarilor, Grecilor, al *Moldovlachiei*, al ţării ungureşti pănă la Buda şi Viena, . . stăpănind intreagă lumea». Dacă acest document, pe care Paisie nu putea să-l recunoască de fals, numea pe Caloian impĕrat

1) Il Regno degli Slavi, Pesaro, MDCI, pp 445, 446

Moldovlachiei (прѣко Молдовлахіа) era foarte natural să deducă că şi Asan, premergětorul lui, a putut să se numească astfel Şi că aşa a judecat Paisie se vede din pasajul in care spune că Ioan Asan I «a fost glorificat pe păměnt şi numit impěrat al lumii intregi, царъ вселенски», (p 36 ed II) Acest titlu nu poate fi luat decăt din aceeaşi diplomă falsă, unde Caliman sc Caloian se numeşte самодрьжець всіей въселянеи şi власть имущаа въсіей въсѣлянняи 1) De aci se explică şi acea notiţă din Paisie că Asan a cucerit ambele Vlachii, Влахыи обе, i. e Moldova şi Valachia, cuprinse in titlul lui Caloian sub un singur nume Moldovlachia Pais e a privit ţările ro măne ca supuse imperiului bulgăresc pănă la căderea acestuia sub Turci Cănd istoriseşte impărţirea lui intre Sracimir şi Şişman ne spune că «Ochrida cu ţara Arnăuţilor forma o parte, ear Tărnova cu Valachia altă parte» (p 40 ed II). o aserţiune ce cade pe seama ignoranţei lui Paisie, nu a isvoarelor sale Tot ca o dependenţă a Bulgariei pare să fi privit el Valachia şi inainte de Asan, de oarece in douě locuri ne spune că regii bulgari s'au refugiat in Valachia odată despre Gavril fiul lui Samuil şi a doua oară despre inşişi fundatorii imperiului al doilea bulgăresc, despre care spune că au fost chemaţi «din Valachia», după dinsul ei au fost nepoţii lui Gavril fiul lui Samuil şi au trăit in Valachia pănă ce le-a venit răndul să-şi reocupe tronul strămoşesc De unde a luat Paisie această ştire n'am putut afla. mai probabil este că a scornit-o el insuş ca să scape originea naţională a Asăneştilor Patrioţii bulgari nu vor să recunoască nici azi că Asăneştii au fost Romăni cu toate dovezile evidente ale scriitorilor contimporani cu atăt mai puţin putem pretinde aceasta de la Paisie a cărui misiune era desgroparea gloriosului trecut bulgar In isvoarele ce le-a avut el la indemănă, Petru şi Asan se numesc «boeri bulgari» sau «Romăni», nicăeri (afară de corespondenţa papală, pe care Paisie n'a cunoscut-o) nu se numesc descendenţi din impě-

1) Aprilov, Bolgarskija gramaty, p 31

raţii primului imperiu. Cf. Nic Choniates, p. 482 ἦσαν δὲ οἱ τοῦ κακοῦ πρoτουργοὶ καὶ τὸ ἔθνος ὅλον ἀνασείσαντες Πέτρος τις καὶ Ἀσὰν ὁμογενεῖς καὶ ταυτόσποροι, Mauro Orbini p 444 autori di questa ribellione furono Pietro et Iasen, baroni di Bulgaria, in traducerea rusească p. 317 болгаряне, Geoffroy de Villehardouin p 117. ce Iohannis etait un Blaque, Nicet Chorn ὁ Μυσὸς Ἰωάννης, p 815, 829 ed Bonn. (*Μυσός* este identic la Nicetas cu *Βλάχος*, p. 482 ed. Bonn) Se pare că Paisie a cunoscut acel pasaj din Nic. Choniates, unde se povesteşte incidentul cu un popă prisonier ce cunoştea limba valachă şi care se ruga lui Asan in această limbă să-i dea drumul, crezènd că-i va face o plăcere vorbindu-i in limba lui maternă (δι ὁμοφωνίας ὡς ἴδρις τῆς τῶν Βλάχων φωνῆς εἰς ἔλεον αὐτὸν εκκαλούμενος, p. 617 ed Bonn) Paisie insă, in loc să recunoască pe Asăneşti de Vlachi, ii făcù c'au trăit numai in Valachia ca refugiaţi Că or fi avut nişte isvoare indigene noĕ necunoscute pănă acuma, cum vrea să creadà Pic, op. cit p. 67, ni să pare puţin probabil, după ce am vĕzut modul in care şi-a combinat el intreagă această istorie Imposibilă nu este această părere, cum nici una nu este imposibilă căt timp se pot descoperì noue isvoare pănă atunci să ne explicăm insă lucrurile necunoscute prin cele cunoscute In edificiul lui Paisie noi nu putem vedea nici atătea tradiţii naţionale, cum voesc să vadă intr'insul unii scriitori bulgari 1), nici atătea resturi de cronici vechi bulgăreşti — pe care dealtmintrelea Paisie nu le citează niciodată —, cum ar dorì să vadă cei ce vĕnează după aceste cronici prin vechea literatură bulgărească 2)

De unde a luat Paisie ştirea despre stirpirea catolicismului in Valachia şi introducerea pravoslaviei, n'am putut afla el se provoacă la nişte cărţi vechi manuscrise (въ старих рукописних кныгъ), dar ce fel de cărţi au fost acestea nu ne spune In isvoarele bulgăreşti cunoscute pănă acum ver-

1) Раковскій Нѣколко рѣчи о Асѣню пьрвому, 1869, passim

2) V articolul lui П. А Сырку, despre cultul lui Metodiu şi Ciril in Bulgaria, in Филологическій вѣстникъ, Varşavia 1888

siunea lui Paisie nu se află nicăiri Ea este insă aşa de fabuloasă incăt mi se pare a fi mai curĕnd o combinaţie, decăt un imprumut din manuscrise O viaţă a lui Ioan patriarchul din Tărnova n'a putut avea inaintea ochilor, căci un astfel de patriarch nici nu este cunoscut in Tărnova Teofilact, care după dinsul a fost autorul moral al convenţiunii Valachilor, n'a trăit in timpul lui Asan ci cu mult inaintea lui şi n'a fost Bulgar de neam, ci Grec Paisie l'a făcut Bulgar, de bună samă din pricina predisloviilor, ce se află de obiceiu la inceputul evangeliilor slave intrebuinţate in Bulgaria şi la noi. Se poate să fi cetit undeva că Teofilact din Ochrida s'a silit să stirpească eresurile din Bulgaria şi cu deosebire eresul Bogomililor (cf. p 71 ed. II и прогналъ (sc. Teofilact) ересь новатіанскую и армянскую отъ болгарія); a putut să cetească chiar că Teofilact a combătut şi eresul latin in Bulgaria, căci incercările papei de-a supune pe Bulgari bisericei latine sunt cu mult mai vechi decăt Teofilact şi niciodată n'au fost mai statornice decăt tocmai in timpul Asăneştilor Nu este prin urmare imposibil, ca in povestea lui Paisie să să se afle un resunet al incercărilor de uniune ale lui Inocentiu III 1) in tot casul insă mi se pare neindoelnic că Paisie a intins această activitate a lui Teofilact şi asupra Valachiei in urma noţiunii, ce şi-o formase despre Valachia ca provincie bulgară Aceasta a făcut-o cu atăt mai uşor cu căt el ştia din cărţile ce le cetise că Romănii sunt un popor de neam latin i e. de aceeaşi origine cu catolicii din apus. Era natural dar că şi ei să fi avut căndva liturgia latină şi credinţa latină Ca să-şi explice insă cum s'a făcut de Valachii in timpul sĕu ceteau ăncă cărţile slavone in biserici — aceasta o putea ştì Paisie de la călugării romăni din Atos — şi-a inchipuit că Asan le a introdus odată cu supunerea ţării lor. O dovadă despre acest mod de găndire a lui Paisie ne dă o altă notiţă din istoria lui, unde se spune că «Asan po-

1) Cf p 35 ed II, unde se spune de Sĕrbi, că in timpul lui Asan ei se ţineau de «eresul roman» (римска ересь держали) şi din pricina aceasta pornirĕ rĕsboiu asupra Bulgarilor (ратовали н'а церкви болгарскія)

runcì tuturor monăstirilor greceşti să cetească in limba bulgară « (să înţelege slujba bisericească), p 45 ed I Spusa că Ruşii ne-ar fi tradus cartile in limba română pe lângă ignoranţa lui Paisie mai dovedeşte şi faptul că el a putut auzì de la călugării români din Atos că din Rusia ne-au venit tipografii la noi in ţară

II.

Legenda lui Paisie despre liturgia slavonă se găseşte sub o formă cu totul deosebită la Dimitrie Cantemir [1]). In capitolul despre alfabetul moldovenesc din descrierea Moldovei învăţatul principe istoriseşte astfel introducerea alfabetului cirilic la Români· Inainte de conciliul de la Florenţa Moldovenii *ca toate celelalte popoare ce se trag din sângele roman* intrebuinţau literele latine. In urma acelui conciliu insă mitropolitul Moldovei trecĕnd la unie contra voinţei ţării, urmaşul sĕu Teoctist, bulgar de neam şi fost diacon al lui Marcu de la Efes, sfătuì pe Alexandru cel Bun să alunge literile latine din cărţi ca să se tae orice posibilitate tinerimii de-a face cunoştinţă cu eresul latin. Astfel introduse el barbaria ce se află şi azi in Moldova: Moldovenii pe lângă literele alfabetului cirilic trebuirĕ să inventeze încă câteva litere pentru a exprima acele sunete din limba lor ce nu se află la Slavi, ei au ajuns astfel a avea in alfabetul lor mai multe litere decât toate celelalte popoare europene (47 la numĕr). Fii şi fiicele de boieri sé instruiau după această reformă numai *in limba slavă,* ca să poată cetì cărţile sfinte; horologiul, otoichul, psaltirea, cei mai inaintaţi evangeliile, apostolul şi pentateuchul. Oameni care să se ocupe cu gramatica slavă nu erau; gramatica acestei limbi scrisă de Maxim din Creta,

1) Ele nu stau in nicio legătură una cu alta, de un imprumut nu poate fi vorba de oare ce manuscriptul lui Paisie era gata cu cel puţin 10 ani inainte de-a se publica intâiaşi dată descrierea Moldovei (Büschings Magazin 1769—70) Mscr. lui Paisie era gata pe la 1762 şi pe la 1765 l'a dat să se copieze in kotel V Drinov in Periodicesco Spisanije, [illegible] fasc. 4. p. 8 9 Cantemir nu l'a cunoscut.

pe care Ruşii il ţin de sfânt, era foarte rară Abia in secolul trecut incepù a se revărsa o lumină de cultură asupra Moldovei prin legăturile in care intra Vasilie Albanul cu patriarchul de Constantinopole acest principe aduse dascăli greci in ţară, puse pe fii de boieri să inveţe greceşte şi poruncì ca in biserică să se cetească la o strană in greceşte Acelaş principe introduse şi tipografie moldovenească şi poruncì să se tipărească in limba română evangeliile şi apostolul apoi liturgia intreagă şi legile ţării (Descriptio Moldaviae, ed acad. p 152 sq)

Acesta e in scurt cuprinsul capitolului consacrat de Dimitrie Cantemir «literelor moldoveneşti» Să ne oprim intăi asupra celor spuse despre introducerea literelor chirilice şi să ne intrebăm sunt oare spusele lui Cantemir resultatul unei tradiţii auzite de dinsul in ţară şi perdute deatunci incoace, sau nu sunt ele altceva decăt combinaţiunile lui erudite?

Eminentul cunoscĕtor al istoriei noastre bisericeşti, părintele Melchisedek, citănd in biografia lui Ţamblak intreg pasajul despre introducerea chirilicelor prin Teoctist, zice Mai toate aceste asertiuni sunt pure invenţiuni, fără nicio bază istorică şi contra adevĕruriler istorice descoperite in urmă Cantemir lipsit de documente istorice, le indeplineşte prin fantasia sa, bazat poate pe nişte tradiţiuni vage şi degegenerate ale contimporanilor şi fără nicio legătură logică cu evenimentele adevĕrate istorice, antecedente şi consequente faptelor ce le descrie». (Revista lui Tocilescu, loc cit p 43) Cu această părere a p. Melchisedek, făcĕnd oare care reserve, putem fi de acord Nu vom repeta aci rectificările făcute de p. Melchisedek pe baza documentelor istorice asupra timpului in care a păstorit Teoctist in Moldova, asupra predecesorului sĕu Ţamblak şi asupra intregei mişcări religioase ce a turburat spiritele Moldovenilor in a doua jumĕtate a secol 15: acestea sunt foarte bine espuse in monografia citată Vom releva numai acel moment din viaţa bisericească a Moldovei, care a putut da naştere unei tradiţii de felul celei ce o găsim la Cantemir şi care, după părerea noastră, a fost in realitate prima causă a legendei despre literele chirilice. Acest

moment este trimiterea deputaţiunii moldovene la Ochrida, despre care vorbeşte Miron Costin astfel: Trimis'au şi Alexandru Vodă cu voia ţării soli cu Grigorie Ţamblak. N'au aflat solii lui Alexandru Vodă nici pe patriarchul, nici pe impĕratul la Ţarigrad, ce ear se intorcea neisprăvind nimica, nu le-au părut a fi cu cale, ce s'au dus la Ochrida unde găsind pe episcopul de Ochrida şi dăndu-şi solia la dinsul că erau trimişi pentru invăţătura legii *luat-au deacolo şi preoţi şi cărţi sĕrbeşti de toată orăndueala bisericei»* Astfel completează Miron Costin spusele lui Ureche asupra trimiterei lui Grig Ţamblak la soborul din Florenţa (Cronicele, ed II, p 140) Părintele Melchisedek, interpretănd aceste spuse ale cronicarilor in raport cu evenimentele contimporane, ajunge la conclusia că o deputaţie moldovenească, in fruntea căreia s'a aflat Ţamblak, (ce fusese ales mitropolit după moartea lui Macarie) trimisă la Ochrida, nu la Constantinopol şi cu intenţia nu de-a pregătì unirea cu Roma, ci de a protesta incontra ei, poate fi admisă ca fapt istoric neindoelnic. Această deputaţie a fost provocată de intenţiunile patriarchatului, ce voia să impue Moldovenilor un mitropolit grec şi partisan al unirii Alexandru cel Bun şi ţara intreagă n'a voit insă aceasta, ci in urma sfatului dat de Ţamblak, s'a hotărit a reinoì vechile relaţii cu Ochrida şi a trimite o deputaţie acolo, care să declare a) neparticiparea Moldovenilor la sinodul ce se pregătea pentru unirea bisericilor, şi b) recunoaşterea supremaţiei duhovniceşti a archiepiscopiei de Ochrida, ear in schimb să ceară de la archiepiscopul de Ochrida, c) recunoaşterea lui Ţamblac de mitropolit al Moldovei şi d) să aducă cărţi şi preoţi sĕrbeşti in Moldova (p 34—35 din Revist Toc)

Aceşti preoţi şi aceste cărţi sĕrbeşti, despre care istoriseşte Miron Costin pe temeiul de bună seamă al unei tradiţii păstrate ăncă pe timpul sĕu, au fost după părerea mea, primul motiv ce a induplecat pe Cantemir să-şi zidească cunoscuta sa teorie asupra literelor chirilice Aceasta reese din ideile ce le espune dinsul in alte părţi ale scrierilor sale şi asupra cărora nu s'a atras atenţiunea S'a spus numai că

legenda lui Cantemir este sau o tradiţie păstrată in popor şi inregistrată de dinsul fără nicio critică sau o invenţiune a fantasiei sale, lipsită de orice temeiu istoric. Nici una nici alta din aceste soluţiuni nu poate fi dreaptă In legenda lui Cantemir se află fără indoeală două elemente un element tradiţional şi unul raţional, cel dintăi e imprumutat din cronicele ţării, pe care Cantemir le cunoaşte foarte bine, al doilea este resultatul convingerilor sale aşa zicĕnd ştiinţifice asupra istoriei noastre.

Cantemir era pĕtruns de ideea originei noastre romane intocmai ca şi şcoala ardeleană de mai tărziu El susţine in toate lucrările sale istorice originea romană şi continuitatea elementului român in Dacia Traiană· după dinsul limba noastră este limba coruptă romană, amestecată cu foarte puţine elemente dace şi cu cuvinte imprumutate de la popoarele vecine, după dinsul Românii au trăit cu instituţiile dreptului Roman de la Traian până la Dragoş numai barbaria timpurilor ne-a făcut să le pierdem şi să imprumutăm sub Alexandru cel Bun pe ale Bizantinilor, după dinsul chiar legea noastră i e. religia a fost până in timpul intemeierii Moldovei legea romană, latină Conform teoriei sale şi in acord cu tradiţia naţională a cronicelor, Cantemir a crezut că principatul Moldovei a fost infiinţat de nobilii români sub conducerea lui Dragoş, ai cărui strămoşi trăiserĕ până atunci in munţii Transilvaniei şi Maramureşului Fundatorii au fost «nobili de sănge roman» (cuncti enim Romano semine orti acque nobiles habebantur) numai poporul s'a amestecat mai in urmă cu sănge străin [1]. Ce religie puteau dar să aibă in mintea lui Cantemir aceşti nobili de sănge Roman, pogoriţi din Transilvania şi Ungaria, ţări supuse după dinsul totdeauna numai curiei Romane? Nicio altă religie decăt cea latină Ideea aceasta o espune Cantemir in treacĕt prin următorul argument.

Vorbind de religia Românilor Moldoveni, Cantemir spune

---

1) Descriptio Moldaviae, ed Acad p 121 Toate aceste idei sunt imprăştiate in descrierea Moldovei şi Cronicul Romăno-Moldovlachilor

că înainte de descălecare, pe când se aflau încă cu Transilvania şi Ungaria, ei se ţineau de biserica occidentală care pe acea vreme nu se deosibea întru nimic de cea orientală aceasta fiindcă, pe cât ştia el atunci, părţile Transilvaniei şi Ungariei n'au fost niciodată supuse patriarchatului Constantinopolitan, ear în istoria Moldovei nu se ştia de nicio trecere a Moldovenilor de la o lege la alta Eată cuvintele lui Fortissimum autem, ut haec in transitu moneamus, nobis in ea constantia, qua Moldavi orientali ecclesiae adhaerent, contra omnem neoterismum latere videtur argumentum. Constat enim inter omnes, quibus cognitae sunt ecclesiasticae historiae, Transylvaniam et Hungariam, quae nostrorum popularium ante instauratam Moldaviam sedes erat, nunquam Constantinopolitano throno, sed semper Romano paruisse, adeoque, antequam Lutheri Calvinique sectae illas regiones, invasissent, cunctos eorum incolas occidentalis ecclesiae fuisse filios. Iam vero cum Dragoszi sequaces laudem, quam ibi professi fuerant, religionem semper retinuerint (neque enim ullibi memoriae proditum est, eos negato occidentalis ecclesiae symbolo orientalis ritibus nomen dedisse) illa vero cum orientali in omnibus ac singulis consentiat, manifesto patet, eandem antiquis temporibus in occidente viguisse, quam nunc solus retinet oriens doctrinam (Descript. Mold. ed Acad p 139 140) Pe baza acestui pasaj cred că putem restitui mersul cugetării lui Cantemir asupra literelor chirilice în acest chip Românii Moldoveni, trăgêndu-şi originea din Transilvania şi Ungaria şi fiind pe lângă aceasta un popor de sânge roman, au avut ca toate celelalte popoare care derivă de la Romani, la inceput limba şi scrierea latină în biserică Cu acestea au trecut ei în Moldova şi cu ele au trăit până în timpul conciliului de la Florenţa O trecere de la religia romană occidentală la cea greacă-orientală nu s'a intîmplat de oare ce pe acele timpuri ambele religii erau identice Moldovenii au păstrat pe cea catolică curată cum au păstrat-o întreg resăritul Când însă impĕratul Paleolog incercâ unirea cu biserica apusului, care se depărtase de la invăţăturile adevĕratei biserici a lui Christos, Moldovenii iubitori de cele vechi şi

detestatori a oricărei inoiri in treburi religioase, n'au primit unirea ci au remas pe lângă credinţa lor ortodocsă

Fiind insă că patriarchatul constantinopolitan o primise, ei s'au despărţit de supremaţia acestuia şi s'au supus de bunăvoie supremaţiei patriarchului de Ochrida Deputaţia trimeasă la Ochrida aduse de acolo preoţi şi cărţi sĕrbeşti i e slavone, curate de orice eres latin. Acestea inlocuirĕ cărţile latine de până atunci şi făcurĕ ca Românii in timp de douĕ veacuri să păstreze in biserică o limbă străină lor. Introducerea limbei şi cărţilor slavone inseamnă dar in mintea lui Cantemir reacţia adevĕratului ortodoxism contra uniunii cu Roma. Aceasta a fost originea barbariei de neştiinţă sub care a gemut Moldova douĕ veacuri, ear autorul acestei barbarii a fost fanaticul ortodox Teoctist, elevul vestitului apărător al bisericei ortodoxe Marcu din Ephes, care a ştiut să convingă pe Alexandru cel Bun că introducerea scrierii slavone i e a cărţilor şi prin urmare a limbei slavone in biserici va scăpa ţara de eresul latin Cantemir vorbind de literile slavone, nu inţelege numai literele, ci inţelege şi limba slavona aceasta se vede din continuarea naraţiunii sale, in care ne spune că după reforma lui Teoctist, fii de boeri, ca să poată cetì cărţile sfinte, trebueau să invete limba slavonă (cu literile slavone), că aceasta era foarte slab cunoscută in Moldova din pricina lipsei de gramatici, şi că după douĕ veacuri abia, Vasile Lupul se gândì a pune capĕt acestei barbarii, introducĕnd limba română in biserici

Mi se pare dar că e greşită ideea d-lui Xenopol, care crede că notiţa lui Cantemir nu poate fi decât o tradiţie din causa «lipsei de logică a cuprinsului ei» (p 452 din istorie) E adevĕrat că capitolul in care se găseşte această notiţă e intitulat «de literis Moldavorum», dar in acest capitol Cantemir inţelege prin literae» nu numai alfabetul ci şi «litteratura› sub această rubrică intră ceeace spune dinsul de literatura slavă bisericească, de literatura greacă şi infine română şi latină in Moldova Cantemir sub acelaş titlu vorbeşte şi de alfabetele române şi de curentele literare ce au domnit la noi el pune introducerea limbei slave ca causa principală a

intunerecului in care au trăit societatea română până la Vasile Lupul, de oarece in acea limbă Românii nu puteau ceti altceva decât cărţile slujbei bisericeşti cf. «Sermoni slavico operam dabant in quo cum aliae scientiae tradi non possent» şi «postquam sub Basilii Albani principatu oecumenico throno reddita fuerit Moldavia expergefieri et e profundis quibus obsita barbaris tenebris ad lucem aliquantulum perduci coepit» p 153 loc cit Greşită mi se pare şi explicarea ce o dă Syrku intr'o recensiune a lucrării p Melchisedec Domnia sa crede că Cantemir a imprumutat notiţa de care e vorba «din vre-o cronică de la inceputul sec 16 lea compusă in Transilvania pe temeiul unor fapte istorice insă cu tendinţă lămurită romano-catolică sau uniată sau cel puţin sub o puternică influenţă a acestei tendinţe 1)» Lăsând la o parte faptul că cronice române din sec 16-lea in Transilvania nu sunt cunoscute şi că Cantemir, pe cât ştim noi, nu spune nicăiri că s'ar fi folosit de o astfel de cronică, ni se pare stranie ideea că numai in mintea uniaţilor s'a putut naşte această versiune despre alfabetul chirilic Ea s'a născut de bună seamă in mintea lui Cantemir in legătură cu ideea lui asupra credinţei de o dinioară latine a Românilor Nu e de lipsă să alergăm la isvoare străine, pe care probabil că le-ar fi citat Cantemir dacă din ele şi-ar fi scos această notiţă, când putem s'o explicăm din insăşi operele lui Cantemir Tot aşa nu este de lipsă a atribuì o «origine uniată sau antipravoslavnică» părerii lui Cantemir că alfabetul Moldovenilor are cele mai multe litere din toate alfabetele europene şi că aceasta este o barbarie Cantemir cunoştea prea multe limbi şi alfabete ca să n'aibă de lipsă a a auzì de la alţii că alfabetul român are 47 de litere şi că această bogăţie este superfluă A căuta originea acestor idei intre uniţii din Transilvania este un anachronism ele se aseamănă ce-i drept, cu ideile şcoalei naţionale de la sfirşitul sec 18 şi inceputul sec. 19, in timpul insă când a compus Cantemir descrierea Moldovei deabea să făcuse unirea (1700)

1) Жу налъ министерства народнаго просвѣщенія, 1884, fasc Nov p. 141

şi ideile literare ale lui Klein, Şincai, Petru Maior şi celorlalţi s'au ivit la lumină aproape cu un secul mai tărziu (intre 1780—1800) Că ele ar fi fost ăncă in sec. 16 sau 17 aşa de respăndite in Transilvania incăt să le fi imprumutat Cantemir de acolo, este un lucru nedovedit

III.

«Ăncă discipulii lui Metodiu şi Ciril, poate chiar din timpul cănd invăţătorii lor predicau in Moravia, prin urmare ăncă de prin secolul IX-lea, se incercase să introducă forma slavă a creştinismului la Romănii din Dacia, căci un document aproape contimporan ne spune că dintre ucenicii marilor apostoli Bezrad ar fi propoveduit invăţătura lor in Ungaria, Wyznog in Polonia, Nawrok in Rusia, Oslaw in Silesia, *ear Moznopon in munţii Romănilor*», (Xenopol, Istoria p 451) Dacă documentul din care şi-a luat Stredowsky notiţa despre aceşti apostoli ai Slavilor şi Romănilor ar fi in adevĕr «aproape contimporan», el ar fi cel mai preţios isvor pentru chestiunea ce ne preocupă am şti aproape fără indoeală că Romănii au primit creştinismul slavon de la inşişi elevii lui Ciril şi Metodiu Din nenorocire insă documentul ce i-a servit de izvor lui Stredowsky este cu şapte sau opt veacuri mai tărziu decăt epoca lui Ciril şi Metodiu, şi prin urmare n'are nicio valoare istorică

D-nu Xenopol a imprumutat pasajul lui Stredowsky 1)

1) Il dăm intreg aci Novi siquidem isti apud nos antistites, de residuis Slavorum gentibus superstitionum errore adhuc irretitis admodum solliciti . verbi divini doctores per terras Slavorum gentilium ablegarunt Tales sunt apostolorum nostrorum missionarii Bezrad in Pannonia, Wiznog in Sarmatia, Iandow in Dacia, Nawrok in Rusia, in alpibus valachicis Moznopon, Oslaw in veteri Quadia nunc Silesia et plures alii per Bulgariam, Croatiam et Dalmatiam quorum omnia nomina in libro vitae scripta sunt *Stredowsky*, Sacra Moraviae Historia sive vita S S Cyrilli et Methudii, Solisbaci MDCCX p 231 Stredowsky a imprumutat aceste notiţe din cronica lui Hirschmenzel, călugăr morav din monăstirea Welehrad, V nota la p 231 şi introducerea la cartea sa

din studiul d-lui Hasdeu asupra limbei slavice la Românì (nota 4 ibid), d nu Hasdeu insă in alt loc (Archiva istorică, III, p 178) s'a indoit de autenticitatea acestui pasaj şi n'a făcut nicio conclusie dintr'insul Astăzi se poate dovedì fără cea mai mică indoeală că toate numirile despre care Stredowsky spune că le-a citit «in libro vitae» (a lui Ciril sau Metodiu) sunt nişte scornituri ale călugărilor moravi de mai tărziu, de oarece ele nu se află in nici una din vieţile autentice şi vechi ale apostolilor slavi 1) E destul să citească cineva căteva pagine din Stredowsky pentru a vedea că acest autor e plin de scornituri şi lucruri imposibile in tot ce povesteşte despre activitatea apostolilor slavi. După el Ruşii, Polonii, pănă şi Hunii s'au creştinat de Metodiu şi Ciril (p 235—238, 254 etc din Historia sacra) Toate acestea au fost dovedite de Dobrowsky şi Dobner, in urma cărora nimenea n'a mai pomenit de Stredowsky ca de isvor istoric Nu de mult prof. Iagic a amintit de dinsul in discursul său asupra «Chestiunei lui Ciril şi Metodie in filologia slavă» relevănd meritul lui Dobrowsky şi Dobner de «a fi respins absurdităţile lui» 2).

După analisa acestor isvoare nu putem primì părerea d-lui Xenopol, că creştinismul român (pe care terminologia dovedeşte că l'am avut inaintea celui bulgar) «a fost scos cu violenţă de către un impĕrat bulgar». Acest fapt nu-l dovedeşte povestea lui Paisie căci, precum am vĕzut, ea este un product al combinaţiilor sale şi ăncă un product bazat pe combinaţii scoase din fapte false, nu-l dovedeşte nici ştirea de la Stredowsky despre apostolii slavi la Românì, căci aceasta este o scornitură, nu-l dovedeşte insfirşit nici versiunea lui Cantemir, care deşi are elemente tradiţionale bazate pe fapte istorice, in chestiunea ce ne preocupă acum conţine

1) Publicate impreună in mai multe locuri V В А Бильбасовъ, Кириллъ и Меѳодій, 2 vol 1868 1871 St Petersburg

2) Вопросъ о Кириллѣ и Меѳодіи въ славянской филологіи, St Petersburg 1885, p 7 şi 40

combinaţiuni erudite şi nu tocmai clare ale autorului. In lipsă de alte dovezi asupra introducerii cirilismului la Români, e bine să ne abţinem de la orice părere apodictică asupra acestui eveniment Mai probabilă din toate este părerea, către care inclină şi p. Melchisedek, că cirilismul s'a introdus la noi nu cu puterea, ci prin contactul indelungat, dacă nu chiar prin conlocuirea cu popoarele slave de sud Lipsa de insemnări istorice asupra acestei primiri a limbei slave de Români este dovada cea mai bună că ea s'a făcut incet cu incetul şi fără nici o revoluţie socială. Unde insă s'a făcut aceasta, la sudul sau la nordul Dunării sau chiar in ambele părţi deodată, nu putem şti

Singura explicare ce s'ar putea da cu oarecare probabilitate versiunii din Cantemir este cea datată cu 60 de ani inainte de slavistul Copitar şi nebăgată in seamă de istoricii literaturei noastre [1]) Copitar a crezut anume că in timpul conciliului de Florenţa (1440) a inceput a fi intrebuinţat alfabetul chirilic pentru scrierea limbei române. Nu ştim ce l'a indemnat a emite in treacĕt această părere, căci pe dovezi istorice sau literare n'o intemeiază E posibil că aşa a interpretat el următoarele cuvinte ale lui Cantemir, singurele care după părerea noastră pot permite o astfel de hipotesă. Se pare chiar că insuş Cantemir a voit să zică ceeace a spus Capitar i e că de la conciliul de Florenţa incoace Românii au inceput să scrie afară de limba slavă şi limba română cu litere cirilice Eată cuvintele sale «Majusculae Moldavorum literae eaedem sunt quas Graeci Slavonique in suis alphabetis habent utroque enim charactere pari ratione utuntur Atque eos quidem, quos nunc lectori ob oculos posuimus, characteres, in epistolis familiaribus et privatis catalogis *Moldavi post eliminatas latinas literas adhibere coeperunt*, in sacris vero, epistolis principum, catalogis thesauri et aliis quae ex aula emanebant scriptionibus *non alia nisi slavonica lingua per integra duo saecula in usu fuit* Literile

1) Iahrbücher der Litteratur Wien, vol 46 (1829) p 76 Primită şi şi de Syrku in recensia citată, p 140

de care vorbeşte aci Cantemir că le intrebuinţau Moldovenii in epistole familiare şi in insemnări private sunt *chirilicele româneşti cursive* cu acestea a crezut el că au inceput a scrie Românii indată după lepădarea celor latine i e. indată după conciliul de la Florenţa Intrebuinţarea limbei române in corespondenţe şi in afaceri private, ar incepe după dinsul pe la jumĕtatea sec 15, o părere care din faptele descoperite in zilele noastre poate fi primită ca cea mai aproape de adevĕr. Limba slavă a remas încă două secole in cancelariele oficiale şi in biserici până ce pe la jumĕtatea sec 17, fù inlocuită cu cea română şi grecească Aceasta e singura explicare naturală ce putem da spuselor atât de mult discutate ale lui Cantemir.

IOAN BOGDAN

DIN VIAŢA SFINŢILOR

SORA ANA

ostică băiatu, era crescut in monăstire de maica Eupraxia. Ba că-i e nepot, ba că-l creşte de suflet, ba una ba alta; băiatul creştea vĕzĕnd cu ochii, şi cu căt creştea cu atăt semĕna bucăţica ruptă cu maica.

Gurile rele ziceau că băiatul seamĕnă la ochi cu subprefectul şi calcă legănat ca dinsul. Apoi dacă s'ar uita cineva in gura oamenilor ş'ar lua lumea in cap. Maica nici habar n'avea.

Când Costică măntuì clasele primare la şcoala din monăstire, făcù ce făcù biata maică şi-l trimise la Iaşi la invăţătură. Ii tocmì gazdă, ii cumpĕră cărţi şi-l lăsă să inveţe.

La inceput Costică venea vara la monăstire, şi dĕ, cine nu cunoştea pe Costică? El era pot zice la orice maică ca la dinsul acasă. Costică la deal, Costică la vale, Costică se făcuse aşa de neastĕmpĕrat, că nu era zi lăsată de Dumnezeu să nu facă căte-o znoavă in monăstire. Şi eaca aşa cum era el, dar toate maicile ţineau la dinsul, căci era şi drăgălaş diavolul, mai ales că acum se făcuse mărişor şi mustaţa ii infirea.

Insă vremea trecea şi cu căt Costică creştea, cu atăt venea mai rar pe la monăstire. Scria maicei din când in

când, apoi tot mai rar, pân' intr'o bună dimineaţa maica nu mai ştiù de urma lui

Trecù un an, trecurĕ doi, trecurĕ mai mulţi şi maica neavĕnd nicio veste de la Costică nu-şi mai usca ochii. Dorul şi grija o frămĕnta, era supărată şi amărită de nici putea grăì.

Intr'o vreme aflase maica că Costică fusese dat afară din şcoală, apoi intrase la teatru apoi in armată şi deatunci nu-i mai dase de urmă. — Plângea amar maica; ea işi inchipuea că Costică a murit in vreun spital şi toată nădejdea de-al mai vedea i se ridicase. La zile mari de praznic, maica plătea popei de cetea pentru sufletul şi ertarea păcatelor lui Costică, şi la Sâmbăta moşilor iĭ dădea cofiţe şi flori de pomană. — De-o intreba cineva de Costică, maica ofta şi nu grăia o vorbă. In monăstire nu se mai vorbea de Costică, par'că nici numai fusese.

* * *

In căţiva ani imbĕtrănise maica Eupraxia, de nu o mai cunoşteai, dungi dese şi adânci ii brăzdau faţa, ea slăbise şi se gărbovise de arăta indoit cât virsta ei. Casa incepù a se ruina, locul a se desgrădi, negreşit, maica tot avea cu ce trăì, dar dacă nu era mulţumită, nu avea nici tragere de inimă să-şi vadă de gospodărie.

După indemnul unora şi altora maica Eupraxia primì la ascultare pe Sora Ana şi-i hărăzì după moarte, casa şi tot avutul ei

De când Sora Ana venise pe la maica, casa acesteia par'că tot se mai inveselise. Curat in toate părţile, regulă şi gospodărie, de-ţi era mai mare dragul să priveşti, par'că ai fi zis că resărise soarele in casa aceia. Şi doamne harnică şi drăgălaşă mai era Sora Ana! Mititica, subţirică, vioae, cu ochii mari negri, smoliţică la faţă, când vorbea şi cânta se resunau casele.

Maicile ii pusese numele de *ţigăncuşa*, maica Eupraxia

era acum mai liniştită. Adeşe ori povestea ea Sorei Ana, despre Costică şi dorul ei

— Să-l fi văzut draga mea, era aşa de frumos, voinic, nalt, bălan cu ochii mari albastri cu mustaţa mică, cu doi bujori in obraz, frumos şi......

Şi lacrimile podideau ochii maicii şi suspinurile puneau capĕt povestirii Atunci Sora Ana, o măngăia, o dismerda, o săruta ca şi cum şi ea ar fi suferit impreună cu dinsa.

Deşi Sora Ana nu cunoştea pe Costică, din cele ce-i spusese maica, par'că-l vĕzuse de-o mie de ori, incepuse al dorì şi ea şi chiar căteodată il visa. Se legase un fel de prietenie intre dinsa şi Costică şi căteodată in sburdălnicia ei, işi inchipuia că vorbeşte cu dinsul, par'că era in casă, ii stringea măncare, ii căuta in cărţi şi seara tărziu după ce maica se culca, şedea cu dinsul de vorbă păn' ce adormea, găndind la Costică cel frumos, nepotul maicei şi prietenul ei.

— Adeseori Sora Ana deschidea vorbă despre Costică şi tot intreba pe maica. *„da cum era la faţă“?* ori *„cu cine seamĕnă din monăstire“?* Şi maica spunea, spunea cu drag despre Costică. — Un singur lucru nu ştia Sora Ana · al cui era Costică şi de unde venise. Şi tocmai aceasta o făcea să-l iubească mai mult, căci şi ea era străină, nu-şi cunoştea părinţii, fusese crescută de mititică de un bĕtrăn călugăr căruia ii zicea moş Ironim şi de când murise călugărul, ea remăsese singură pe lume, nu avea nici un sprijin, păn ce prin stăruinţa maicii stariţe intrase in monăstire Costică nu era pentru dinsa numai un prieten, ci un tovarăş de suferinţă. Pentru aceea il iubea.

Vara când veneau trecĕtori la monăstire de căte ori auzea sunete de clopoţei şi duruit de trăsură, fugea la portiţă par'că aştepta pe cineva.

*
* *

Intr'o seară pe la resăritul stelelor in luna lui Prier

pe când rândunelele îşi făceau cuib şi codrul se îmbrăca cu frunziş, un necunoscut nalt, slab, îmbrăcat cu o manta veche ce purta un galon de sergent, se coborî din trăsură la poarta monăstirii şi clătinându-se ca un om bolnav, trecù prin ogradă, eşì pe portiţa din dos şi cotind la dreapta şi la stinga prin ulicioarele strimte şi întunecoase, se oprì în faţa unei portiţe cu două sălcii bĕtrâne. Când îşi îndreptâ privirea lui stinsă către casa care albea în mijlocul ogrăzei, tot sângele i se suì în faţă, inima lui bătea tare.

Era linişte şi singurătate Mii de aduceri aminte se rostogoleau în capul călĕtorului şi fără voia lui scoase un suspin lung şi întristat. — Incetişor el deschise portiţa şi intrâ, puterile par'că il părăseau

Când bătù la uşe, maica întrebâ cine-i acolo? El se arătâ Un minut se făcù tăcere. Maica se uită pe deasupra ochelarilor, Sora Ana încremenì lângă sobă cu gherghеful în mână

— Nu mĕ cunoşti? Eu sunt Costică, zise el cu un glas stins şi înecat, plecându-se şi sărutând mâna maicii.

A doua zi toată lumea din monăstire aflase de sosirea lui Costică Una câte una maicile îşi făceau treaba şi drum la maica Eupraxie. — La toate povestea maica sosirea lui Costică; cum întâi nu l'a cunoscut, cum apoi s'a bucurat....

Sora Ana singură în bucătărie pregătind mâncarea, se îndoia dacă acel care venise era Costică sau altul, atât de mare era deosebirea între prietenul şi iubitul ei, pe care şi-l plăzmuise în închipuire şi între străinul slab, bolnav, rĕce şi nebăgător în seamă, care venise sub numele de Costică Când Sora Ana dădea ochi cu Costică, ea se uita pe furiş la dinsul, il mĕsura din cap până în picioare şi eşea din casă, încredinţată că nu-i Costică — Acel pe care şi-l întipărise ea, era un băeat nalt, voinic, cu buzile rumene, cu ochii albastri, blând, bun vorbăreţ, şi acesta era slab, galben, tăcut

— „Ah nu-i Costică, geaba spune maica“ zicea Sora Ana când era singură în bucătărie. Vorbind cu mâţa cea

vărgată cu ochii galbeni care mărmăea cu coada ridicată imprejurul stilpului de la vatră, sau lui Vulpei cănelui din ogradă, când intra în bucătărie, scotea limba afară şi clătinănd din coadă se uita ţintă in ochii ei, ca şi cum ar fi vorbit impreună

* * *

Maica Eupraxia nu se incredea de Costică că se afla lăngă dinsa. Era mulţumită şi bucuroasă că-l văzuse odată, din mort ce-l credea, şi nici nu-i trecea prin cap să-i zică vie-o vorbă de banat despre cele ce a făptuit şi a greşit.

— Sora Ana asculta pe maica şi pe toţi acei ce-i vorbeau, dar când se afla singură, ii părea rău că venise acest străin, care i turburase liniştea şi ii inţelenise gândurile.

Costică povestea căteodată de viaţa lui de soldat, insă cel mai des era tăcut; liniştea şi singurătatea monăstirii ii aducea aminte de tot trecutul lui, de toată viaţa lui şi o lene şi un dor il făceau să umble răzleţ.

Inti'o zi maica intrebă pe Costică cu bunătatea şi blăndeţa ei obicinuită, pricina pentru ce este aşa de gănditor.

— Nu sunt gănditor de fel dar nu am un rănd de haine civile şi un post cu salar şi asta mě necăjeşte.

— Nu face nimic, nu face nimic, vei avea, zise maica sărutănd fruntea lui Costică.

Peste o sěptěmănă Costică era imbrăcat civil şi numit notar la primărie.

In căteva zile să schimbase Costică ca un găndac de mătasă. Cu pălăria pe-o ureche cu mustăţile răsucite ca douě codiţi de şoaric, el şuera când să coborea pe şosea la vale.

Toată zioa la primărie, seara la sindrofii, juca cărţile,

şuguia, spunea istorii şi ghiduşii, de era poftit in toate părţile. De când venise el in monăstire se făcuse veselie şi petreceri. Când era a casă nu-i mai tăcea gura spunea, spunea fel de fel de năzdrăvănii din viaţa lui bogată in intâmplări şi maica se uita cu drag la dinsul.

Sora Ana par'că se schimbase şi ea, ii părea Costică mai vioiu şi mai hazliu, de când şuguia cu dinsa şi o păcălea din vorbă.

Intr'o zi când maica nu era a casă, Costică dădù o floare Sorei Anei şi prinzênd-o de subţiori o sărută cu atâta foc, incât biata Sora simţì că o arde ceva la inimă. Era ceva nou, ceva necunoscut care o frămênta şi-i aprindea capul.

De câte ori seara târziu Costică se intorcea acasă, de atâtea ori găsea pe Sora Ana la portiţă.

Şi Doamne multe i-a mai spus Costică de pe la oraşe, din viaţa lui de soldat, de manevre, de marşuri şi apoi mult i-a mai jurat că are să o iubească totdeauna, dar Sora Ana o vorbă n'a respuns. Ea stătea cu ochii in jos, dar ii plăcea să stea, să audă, să simţească pe Costică lângă dinsa.

Aşa au petrecut ei singuratici multe nopţi şi de multe ori sau dus ei impreună, in puterea nopţii la poeana de pe muntele din spatele monăstirii şi acolo in linişte adâncă şi singurătatea codrului, multe şi-au vorbit, s'au imbrăţoşat şi au jurat dragoste pe vecie. O viaţă intreagă şi-au topit amêndoi in bătăi de inimă şi in sărutări fierbinţi.

Când Costică nu era acasă, Sora Ana era vecinic gânditoare, ori unde se'ntorcea, ori unde mergea, chipul bălan şi vioiu al lui Costică ii stătea in cale. Veselia şi hărnicia de alta nu mai erau, ochii ei străluceau şi mai puternic. In toată ziua se gătea, şi işi punea busuioc in sin. Adese ori remânea gânditoare, nu-şi mai căuta de gospodărie, greşea mâncarea, uita de cele ce se petrêceau in jurul ei şi maica să mira de prefacerea copilei.

* * *

Cu cât Sora Ana se făcea mai gânditoare, mai visătoare, cu atât Costică era mai nehotărît, mai puţin iubitor şi ar fi dorit să scape din incurcătura in care intrase.

După vre-o câteva luni Costică se ferea a se mai intîlnì cu Sora Ana Nu venea nopţile acasă, zioa sta la primărie şi Sora Ana nu-şi mai uşca ochii de lacrimi şi nopţile le petrecea in aşteptare. — Ruşinea şi dorul de o parte, ciuda şi gelosia pe de alta, slăbise in atâta pe Sora Ana incât o prefăcuse intr'o umbră, par'că ar fi fost moartă şi ar fi inviat.

O singură intîlnire ar fi voit să aibă cu Costică, o singură dată măcar să-l vadă şi să i spue tot dorul ei, toată inima ei şi apoi să moară — Ea umbla adesea ori rătăcind pe cărăruia care ducea in poeana, unde de atâtea ori intîlnise pe Costică, şi fără voea ei se trîntea jos pe pajiştea verde de la marginea pîrăului şi cu capul intre mâni, dusă pe gânduri, stătea până noaptea târziu.

Din zi in zi simţea cum tot mai slabă se făcea şi o greutate ii apăsa capul.

Intr'o seară când luna era sus, Sora Ana rătăcind prin poeană, zări pe Costică cu o maică furişându-se prin tufărişul ce duce spre pĕrău. Ca o nălucă să răpezì peste bolovani şi stînci, dar picioarele ei se indoirĕ, ar fi vrut să strige, glasul i se inodă in gât, capul ii ameţì şi căzù jos

Când se trezì nu cunoscù unde se afla. In jurul ei se intindea o grădină mare şi frumoasă, zmălţuită cu flori de argint şi miros de lămâe, in faţa ei se ridica un palat de aur şi cristal, in depărtare se auzea o muzică ângerească Ea se puse in genunchi Dar deodată sărì ca impinsă de o mână nevĕzută, făcù câţiva paşi şi scoase un hohot lung de rîs.

In depărtare stîncile repetarĕ hohotul de rîs selbatic şi pustiu Luna era la asfinţit.

A treia zi după o noapte furtunoasă şi o ploae, care desrădăcinase copaci şi rostogolise stînci, moş Coman pădurarul venind in monăstire, aduse ştirea că in zori de

zi a găsit intre stincile de lăngă poeană, trupul stilcit al Sorei Ana.

Deatunci poeana 'de pe muntele ce se ridică in spatele monăstirii se numeşte *Poeana Ţigancei.*

* * *

Dar Costică?... Nu trecuse şease luni după aceasta şi Costică ajunse primar şi se insură.

GRIG

NOMENCLATURA ROMĂNO-LATINĂ

DIN

ISTORIA NATURALĂ

ştiinţă atăt de plăcută şi de folositoare cum este istoria naturală, nu poate rĕmănea nici in limba noastră fără dicţionarul ei Soarta a voit ca să-l fac eu fiindcă, ocupăndu-mĕ cu medicina populară, simţeam lipsa unei asemenea lucrări, mai cu seamă in ceea ce priveşte botanica

Nu sunt eu cel dintăi pe acest teren, dar sper a fi cel mai complect posibil. Prima lucrare in acest gen datează de pe la sfirşitul secolului trecut şi se datoreşte penei lui Şincai Acea lucrare este un manuscris intitulat . Vocabularium pertinens ad tria regna naturae, 4⁰, 31 pagine, partea I vocabulariu latino-romăno-maghiaro-german despre numirea plantelor, mineralelor şi animalelor, ear partea II de la p 17—31 vocabulariu romăno-latin etc., şi se păstrează in biblioteca episcopiei romăneşti de la Oradea-mare Nomenclatura celor trei imperii ale naturei, de dr Cihac, publicată in Notiţe statistice asupra Moldovei de N. Suţu, Iaşi 1852, nu e aranjată in ordine alfabetică

Lucrările speciale numai din căte un ram al istoriei naturale se vor pomenì la capitolele respective

I *Nomenclatura de Zoologie.*

Cunosc o singură lucrare in acest ram al istoriei naturale, foarte bine lucrată de S. Fl Marian, dar se ocupă numai cu ornitologia poporană Manualele de zoologie earăş conţin multe numiri cel puţin in aparenţă, populare, de care insă nu eşti sigur de nu cumva sunt traduse de pe termenii străini Pe unele puţine care s'au incetăţenit la noi (d e rechinul) le-am adaus, de oarce sunt deja in us şi poate nici n'avem altele pentru soiurile de animale ce nu există in părţile locuite de români

Numirile de animale inşirate in «Ţara noastră de P. S. Aurelian sunt mai toate cunoscute, nu aşa insă numirile de peşti din «Agricultura judeţului Mehedinţi» de I Ionescu (ca: butoiu, floare, nostiţă, odoviţă, robii, respăr, sin şi tiscov) pentru a căror desluşire a rĕmas insuficiente dicţionarele noastre, ca cel de Polizu, Barcian, Petri, Pisone, Iser, Costinescu, Pontbriant, Codrescu, Macsim şi Laurian etc. Am mai cules apoi numiri, pe cât s'a putut, şi din secţiile respective ale museului nostru naţional, nefiind încă in plăcuta posiţiune de a consulta direct pe poporul nostru

Acariţă, v Căpuşă
Acira, v Pajură
Acvilă=Falco albicila
Albină (de miere)=Apis mellifica
Albinărel=Merops apiaster, v Furnicar, Prigoare, Vespar
Arete, v Porumbar.
Ariciu=Erinaceus europacus
Arîng (bănăţ), v Scrumbie
Armelin, v Cacom
Asin=Equus asinus, v Măgar
Aspidă, v. Viperă
Auşel=Regulus cristatus, v Tartalac
Babiţă, v Pelican
Balaur=Boa constrictor, v Şerpe auriu
Bărboae=Pleuronectes

Barză albă comună=Ardea ciconia, Ciconia alba, v Cocostărc

Barză cernită=Ciconia nigra

Barză neagră=Ardea nigra

Batcă albă=Pelicanus onocrotalus

Bățitoare, v Codobatură

Bătlan, Batlean=Ardea stellaris etc, v Bou (Buhai) de baltă

Bătlănaş=Ardea minuta

Becaț (ă), — dupetşnep=Scolopax gallinago, minor, v. sitar

Becaț morşnep=Scolopax gallinula

Becațină=Tringa subarcuata, v Berbecuță

Belhiță (cu guşa albă, pe când jderu e cu guşa galbenă).

Belugă, v. Viză

Berbecel mare, mic, roşietic=Lanius excubitor, minor, collurio, v Berbecuț, Capra dracului

Berbecuț=Gallinago gallinaria, v Becațină, Berbecel

Biban=Perca fluviatilis, v Costrăş

Bibic, v Nagăț

Bibilică=Numida meleagris, v Pichir, Pică, Perlină, Căță

Bivol=Bos Bubalus

Bocănitoare, v Ciocănitoare,

Bodărlan, Bodărlău=Colymbus auritus, v Cufundariu

Bodigeu, Bodiu, Boghiu, v Porumbar

Bombar, Bondar=Vespa crabro, v Vespe, Găun

Bombină, v Broască rîioasă, Buhaiu

Bondar, v Bombar

Botgros=Pyrrhula vulg, v Cireşar, Clonțar

Botros, v. Căldăraş

Bou=Bos taurus, v. Taur

Bou de baltă, v Bătlan.

Bou de noapte, v Bufniță

Bou lui D-zeu, v. Vaca lui D zeu

Bour, v Zimbru

Bourel, v. Melc, Impărățel

Brabete, v Vrabie

Brădişoară, v. Găinuşă.
Breb, v Castor
Brebeneac, v Sturz căntăreţ.
Broască,—verde=Rana esculenta, viridis.
Broască de apă=Testudo fluviatilis
Broasca de earbă=Hyla, v. Broatic.
Broască rîioasă, focoasă=Bufo igneus, v. Bombină
Broască ţestoasă (de pe uscat)=Testudo graeca
Broatic, Brotacar, Brotoc, Buratic=Hyla arborea, v Racatici.
Brotăcel=Fringilla chloris.
Bufniţă de peatră=Noctua saxatilis.
Bufă, Bufniţă, Buhă,—mare, Buhac=Strix bubo, noctua, Otus vulg., v Bou de noapte, Joimăriţă
Buh, Buhă cu cărpă, v. Strigă
Buhaiu,—de baltă, v Bătlan
Buhaiu de baltă=Bufo, v. Broască
Buhaiu de noapte, negru=Ardea nycticorax, nigra, vulg
Buhurez, v. Huhurez
Burete=Spongia usitatissima
Burete de apă dulce=Spongilla fluviatilis
Bursuc=Meles vulg, v. Vezur, Ezur
Bursuc de munte=Mus marmota
Butoiu (peşte).. .
Cabeleu=Gadus Morhua, v Merluţ
Căcău, v Dumbrăvancă
Căciugă=Accipenser sturio, v Sturiu
Cacom=Mustela erminia, v. Armelin
Caia găinilor, v. Vindereu
Cal de Nil=Hippopotamus, v Ipopotam
Cal=Equus
Călbează=Hepatica fasciola.
Căldăraş=Pyrrhula europaea, vulg, v Lugaciu, Botros,
Cal de mare (peşte) Hyppocampus breoirostris
Călifar=Casarca rutila
Călmar=Sepia.
Calu dracului=Libellula, v Cobiliţă

Cămilă=Camelus
Canar=Fringilla canaria.
Câne=Canis, v. Copou, Zăvod, Copoiu, Vişlă, Mozoc.
Cânele babii=Porcelis scaber
Câne tătăresc, v Nagăţ
Canepar=Linota cannabina.
Cangur=Marsupium.
Cap de mort=Sphinx atropos
Capîntortură=Yunx torquila, v Vĕrtecap, Sucitoare
Capră=Capra
Capra de munte=Capra ruricapra.
Capra dracului, v Berbecel
Capră neagră, sĕlbatică=Antilopa ruricapra, v. Zorcadă.
Căprioară=Cervus capreolus
Căpuşă=Pediculus ovis, Acarus veduvius (Ricinus squalidus), v Cărcel, Acariţă, Mielăriţă
Caracudă=Rhombus, Carpio collario, v Caras
Cărăbuş=Melolontha vulg ; Lucanus cervus, Scarabeus fridulus, arboreus vulg , v Găinuşă, Radaşcă, Cărnece, Vruh.
Caracatiţă=Sepia offic , Polypus.
Caragaţă, v Ţarcă
Caras=Cyprinus Carassius, v Caracudă
Cărcel, Cărcoabă, v Căpuşă.
Cari=Tarmes
Carliac, v Măţa popii
Cărmăz=Coccus cacti
Cărnece=Oryctes, Luccanus cervus, v Cărăbuş
Cărsteiu=Crex pratensis, v Cristeiu
Cărtiţă=Talpa europaea, v Şobol
Castor=Castor fiber, v. Breb, Vidră de apă
Căţă, v Bibilică
Catăr=Mulus, v Muşcoiu, Iamin
Căţărătoare, v. Ciocănitoare
Cec, v. Ţîncu pămĕntului
Cecilız=Anguis fragilis
Cecă=Strix aluco
Cegă, v. Cigă
Cerb=Cervus

Chit=Balena

Chiţcan, Chiţoran, v Gusgan

Chiţoran alb=Glis nitela

Chiforanu luĭ Faraon=Sciurus, v Sciurel, Sborinţe, Veveriţă sburătoare

Ciahlău, v Vultur

Cicală=Certhia familiaris

Cigă=Acipenser ruthenus, sturio, v Morun.

Ciguliţă, v Nostită

Cinghiţă, Cinţiţă=Fringilla coelebs, v. Piţigoi, Oiţa.

Cioacă, Cioară neagră=Corvus corone, v Corb, Corcan, Croncău

Cioară de mare=Sterna capsica

Cioc gros, v Cireşar

Ciocănătoare=Picus (5 soiuri), v Ghionoae neagră, Căţărătoare, Hororiu de brad, Bocănitoare, Sfrincioc, Furnicar, Verdaică

Ciocan=Zigaena

Ciocărlan, Ciocărlie cucuiată, moţată=Alauda cristata

Ciocărlie de câmp=A arvensis

Ciocgros, v. Botgros

Ciof=Strix brachyotus

Cioroiu=Corvus cornix, v Corb

Ciorică, v Ciurică

Ciovlică=Tringa vanellus.

Cipar=Anguilla vulg , v, Piscar, Ţipar, Virlan

Cireşar=Coccothraustes vulg , Botgros, Ciocgros, Simburar

Ciuhă=Cervus dama.

Ciurcă, v Curcă

Ciurez, Ciuhurez, v Huhurez

Ciută=Cervus capreolus.

Ciuvică=Strix passerina, v. Ciovică, Cucuveică

Ciz, v Scatiu

Cloncan, v Corb

Clonţar, v Botgros.

Cloporte (franţuz)=Oniscus murarius, v Măţa popii.

Coadă-roşie, v Peptenaş
Cobăţ, v Porumbar
Cobiliţă, v Calu dracului
Cocor cenuşiu=Grus cinerea, v Cucoară
Cocor de Numidia=Anthropoides virgo
Cocoş urieş, creţ=Gallus giganteus, crispus.
Cocoş de anini (sĕlbatic)=Tetrao Urogallus
Cocoşar=Turdus merula, musicus, iliacus, v Mierlă.
Cocostărc alb, negru=Ciconia alba, nigra, v Barză
Codobatură albă, galbenă, neagră=Motacilla alba, flava, lugubris, v Băţiitoare, Coţobae
Codros, v Peptenaş
Colibru=Trochilus
Colubră=Coluber natrix.
Columb, v. Porumb
Conochifteriţă=Gryllotalpa vulg , v Greeri
Copoiu, v căne.
Corb=Corvus garulus, v Cioară, Cioroiu, Gaiţă, Cloncan.
Corb albastru, v. Dumbravancă.
Corb de arătură=Corvus frugilega
Corb de mare=Pelecanus corbo,
Corb de noapte=Nycticorax
Corcan, v Corb, Cioară
Corcodină, v Curcă
Cordea roşie=Noctua sponsa
Cordea=Taenia solium, v Panglică, Solitar
Corobatică, Dumbrăvancă
Coroiu, v Vĕnturel ruginit, Porumbar
Coropişniţă=Gryllus gryllotalpa, v Conochifteriţă
Cosaş=Acheta campestris, v Grier de cămp
Cosac=Albumus ballerus
Cosaciu, Cosaş=Phalangium
Costrăş=Perca fluviatilis, v. Biban
Costrăş boticos=Perca cernua
Coţofană=Pica caudata; Corus, Corvus ruphus, v. Ţarcă
Coţobae, v Codobatură
Crăişor=Salmotrutta
Crancău, v Cioară.

Crap=Cyprinus carpio, v. Şeran
Cristeiu=Crex pratensis. Rallus Genistarium, Ortygometra
Cristeiu de apă=Rallus aquaticus, v Cărsteiu.
Cuc=Cuculus canorus, nostras
Cucoară cenuşie, vergură=Grus einerea, virgo, v. Grue
Cucumeag=Strix scopus
Cucovă=Cygnus Ferus, v Lebĕdă
Cucuveică=Strix noctua templorum
Cufundariu=Colymbus glacialis, v Bodărlău
Cufundaciu urechiat=Colymbus major cristatus.
Culic (iu)=Numerius arquatus
Culbec,—de vie=Helix pomatia
Cuprin=Cyprinus, v Crap, Lin.
Curcă, Curcan, Cocoş-păun)=Meleagris gallo-pavo v Ciurcă, Corcodină.
Ćurculez, v. Gărgăriţă
Curlă=Gallinula chloropus, v Găinuţă
Curuiu, v Coroiu
Delfin=Delphinus.
Dihor de casă=Mustela Foyna, putorius.
Domnişor=Fringilla carduelis, v Sticlete, Brundărel, Logocel
Drepnea=Cypselus apus, v Rŏndunică de ploae, Lostun mare
Drochie vulg =Aristarda vulg
Dropie mare=Otis tarda
Dropie mică=Otis tetrax, v Spărcoaică
Duca prepeliţelor=Crex, v Găinuşă
Dumbrăvancă=Coracius garrula, orientalis, v Găiţişoară, Gaiţă vinătă, Corb albastru, Corobatică, Căcău.
Duva ficatului=Distoma hepaticum
Elefant=Elephas asiaticus
Erete (ă)=Falco insectivorus, pallidus, rufus, v. Porumbar, v Herete.
Erodiu, v Bătlan
Ezure, Ezine, v Iezure.

Falcon de mare=Falco albicila, v. Pajură
Falcon hulub=F palumbarius, v Şoim
Falconu şerpilor=F serpentarius
Fasan=Fasanius.
Fisetru=Physeter macrocephalus
Floare (peşte)...
Floranţ, Florinte=Ligurinus chloris, v Verdoniu, Păunior.
Fluerariu=Numaenius arcuata.
Flutur de zi=Papilio diurna.
Fluture de mătasă, v Găndac de mătasă
Flutur de noapte=Papilio noctua.
Flutur de sară=Crepusculus v Sfinghe
Fluturaş=Charadnus fluvialis, auratus, v Purcăraş, Porcuşor
Foină, v Şder
Forfecuţă (4 soiuri)=Loxia. .
Frăgulină=Erythinus
Frisoiu=Loxia coceothraustes
Frăncioc, Lanius collurio, minor, v. Sfrăncioc.
Furnică=Formica.
Furnică albă, v. Păducei de lemn.
Furnică de pădure=Formica Rufa.
Furnicar=Picus minor, v. Ciocănitoare pestriţă mică.
Fusariu=Muraena anguilla, v. Albinărel.
Gaia=Milvus regalis, v. Uligae
Găină de apă=Fulina (Gallina) aquatica.
Găină de mare=Glareola
Găină de pădure,—de munte, neagră=Tetrao urogallus, tetrax
Găinar, v. Porumbar
Găină de curte, turcească, grecească=Gallus domestica.
Găinuşă=Tetrao gallina corryllorum, v. Brădişoară, Cărăbuş.
Găinuşă=Rallus porsana, Crex pusila.
Găinuşă de apă, v. Curlă, Leşiţă.
Găinuşă roşie, v. Iruncă

Găinuţă=Lagopus mutus

Gaiţă=Garrulus glandarina, v. Zaică, Ghindariu, Nucariu, Corb

Găiţişoară, Gaiţă vènătă, v Dumbrăvancă

Găndac de gunoiu=Scarabeus fimetarius, v Goangă

Găndac de scoarţă =Dermestes typographus

Găndaci de turbat, Găndăcei=Lytta vesicatoria, Cantaridis

Găndac mirositor=Cerambyx.

Găndac de mătasă=Bombyx moria

Găndac de mortăciune, (hoit)=Silfa obscura.

Găndăcel verde, v. Găndaci de turbat

Gangur galbin=Galbula flava, v Garbulă, Merlă galbenă.

Gangan, v Porc selbatic

Garbula, v Gangur

Gă(n)scă vulg =Anser vulg

Gargariţă=Calandra granaria: Tinea granella, v Curculez

Găsca selbatică=Anser ferus sylvestris.

Găscă de America=Aptenodytes

Găun=Vespa crabro, v. Bombariu.

Ghibar=Balena physalis.

Ghindariu, v. Gaiţă

Ghindură=Hydatis finna, v Linţi, Mazěre.

Ghitlan=Pelicanus graculus, carbo

Gionoae, Ghionoae neagră=Picus martius, v. Ciocănitoare

Găză, v Găndac de gunoiu

Goangă,—de baligă, v. Găndac de gunoiu

Golămb, v. Porumb

Gotcă=Anas vera, torquata

Grangur=Oriolus viridis, v. Gangur

Graur=Sturnus vulg., v Sturz

Grier de cămp, de casă=Gryllus camp, domest., v Conochifteriţă.

Gripsor, v Sgripţor.

Grue, v. Cucoară

Guguştiucă, v. Porumb selbatic

Gusgan călĕtor=Mus vulgaris, rattus, domesticus, v. Sobol, Şocoţ, Chiţcan, Chiţoran

Guşter=Lacerta, v Şopirlă

Guşteriţă=Lumbricus equinus

Hereu, Herete, v. Erete.

Hinghereu, v Vindereu

Hipudeu=Hypudeus

Hirciog=Mus cricetus

Horoiu de brad, v. Ciocănătoare

Huhurez=Strix otus, v Ciurez, Buhurez, Hurez

Huhurez mic, v. Strigă.

Huliu, v- Uliu

Hulub, v. Porumb

Hultan de peatră, v. Iepurariu

Hurez, v Huhurez.

Iamin=Mulus, v Catăr.

Ibis castaniu=Ibis falcinellus.

Iepure de casă=Lepus domesticus

Iepure de cămp=Lepus timidus.

Iepure de mosc=L cuniculus

Iepurariu=Aquilla fluva, v Hultan de piatră

Iezure=Meles vulgaris, v Vezure

Iltis=Mustela putorius.

Impĕrăţel=Troglodytes parvulus, v Ochiu boului, Sfredeluş, Bourel

Inăriţă=Fringilla linaria.

Inăriţă verde=Serinus hortulanus

Inchinător ruginiu, v. Vulturel ruginiu

Inorog, v. Veveriţă

Ipopotam, v Cal de Nil

Iruncă=Tetrao Bonasia, v Găinuşă roşie

Isetru v Nisetru

Joimăriţă, v. Buha

Jemlugă=Salmo salar, v Lostriţă

Labru=Labrus (peşte)

Lacherdă=Muraena conger

Lastun de mare=Cypselus murarius

Lăstun=Hirundo riparia, v. Rondunică.
Lăstun alb=Hirundo urbica
Lăstun mare, v Drăpnea.
Lătăreţ=Scomber pelamys.
Lebedă=Cynus musicus, v Cucovă.
Lebădă eeagră=Anas plutonius
Leneş=Bradypus tridactylus
Leşiţă vulgară=Fulica vulg , v Găinuşă de apă
Leşiţă roşietică=F colymbus.
Leu=Felix Leo.
Libuţ=Tringa vanellus, v Negăţ, Pelecanus carbo, Labrus (peşte)
Licurici=Lampirus nectiluca
Liliac vulgar=Vespertilio vulg., murinus, serotinus, Plecotus auritus
Limbric=Ascaris lumbricoides
Limbric mare, v Solitar.
Lin=Cyprinus tinca
Lingău=Lynx, v. Ris
Linţi, v. Ghindură
Lipan=Salmo thymallus
Lipitoare=Astur brevipes, v Porumbar
Lipitoare=Caprimulgus eurepaeus, v Mulgecapre
Lipitoare de cai, medicinală=Hirudo sanguisuga medic.
Liticaş (peşte) ...
Locşie=Loxia curvirostra.
Locustă călĕtoare=Acridium gryllus.
Locustă uriaşă=Keraocrana papuana.
Logocel, v. Domnişor
Lopătar, Lopăţică=Platalea leucorodia.
Lostriţă=Salmo trutta, v Jemlugă
Lostun, v Lăstun.
Lucs=Lynx
Lugaciu, v Căldăruş.
Lup=Lupus.
Lupu vrăbiilor=Lanius, Pica graeca
Lupu vrăbiilor mare, mic=Lanius excubitor, minor.

Lupu vrăbiilor roşietic=Lanius spinatorquus
Măncător de oameni, v Rechin
Măgar, v. Asin
Măgar de Africa=Zebra, v Zebru.
Măgar selbatic=Onager, v Onagru.
Mămăruţă (găndăcel)
Mangulиţă, v. Porc din China.
Mărgean=Phytozoa corallina, Isis nobilis
Mărăcinar mic, mare=Pratimola rubesta, rubicola.
Martin=Larus marinus
Masçur, v. Porc
Măţă=Felis, v Pisică
Mazăre, v. Ghindură
Măţă selbatică=Felis catus
Măţa popii=Oniscus, Scolopendra, v. Cloporte
Melc=Helix pomatia
Melc ţigănesc=Limax
Merlă=Tinca vulgaris
Merlă neagră,—de apă=Merula atra, aquatica.
Merlă de brădet=Nucifraga caryocactes, v. Nucar.
Merlă galbină=Oriolus galbula, v Gangur.
Merluţ=Gadus morhua, v Cablău.
Midă, Midie=Mya margaritifera.
Mielăriţă, v Căpuşă.
Mihalţ, Mihoală=Mustela (Gadus lota), v. Molaş
Mistreţ=Sus scropha, Aper, v. Porc selbatic.
Moişcă=Gobius
Moli=Tinea
Molaş, v Mihalţ.
Molos=Clio borealis
Momiţă vulgară=Pithecus sylvanus.
Momiţă verde=Cercopithecus sabaeus
Moron, Morun=Acipenser sturio, huso, v. Cigă.
Morun sterp (fără icre), v. Sipar.
Mosc=Moschus moschiferus
Mozoc, v. Căne de la oi.
Mreană=Muraena helena, Barbus fluviatilis

Mulgecapre=Caprimulgus europaeus, v. Rondunea de noapte, Papaludă, Lipitoare.

Musca calului=Oestrus equi

Muscă de casă=Musca domestica

Muscoiu, v. Catăr.

Muşiţă, Muşliţă=Acarus.

Muşiţă de curechiu=Aphis.

Năgăţ vulg =Vanellus cristatus, v. Bibic, Libuţ, Nogăţ.

Năpărcă de apă=Salamandra. aquatica (laticauda).

Năpărcă pătată=Salamandra maculosu, v Solomăndră, Viperă.

Nevăstuică, Nevĕscă=Mustella vulg

Nevăstuică de pădure=Mustella furo.

Nisetru=Acipenser sturio, v. Morun, Cigă, Isetru

Nogăt, v Nagăţ

Nostiţă (peşte), v. Ciguliţă.

Norcă=Lutra minor, lutreola.

Nucariu=Nucifraga caryocatactes, v Gaiţă de munte, Merlă de brădet.

Nucşoară=Sylvia phoenicurus.

Oae=Capra ovis.

Ocheană=Cyprinus rutilus, Rubellus fluviatilis.

Ochii boului=Luscinia troglodyta, v. Impĕrătuş

Odoviţă (peşte)....

Ogar=Canis leporarius.

Oiţă=Fringilla montifringilla, v. Cintiţă

Omidă de curechiu=Brassica.

Onagru, v. Măgar sĕlbatic.

Orbeţ=Aspalax typhlus.

Păducei de lemn=Termes, v. Furnice albe.

Păduche de cap, lat=Pediculus capitis, pubis.

Păduchi de lemn, de părete, v. Ploşniţă.

Păingen cu cruce albă pe spate=Aranea Diadema,

Păingen de apă=Aranea aquatica.

Păingen de casă=Aranea domest.

Păingen mare de copaci=A. Mygale avicularis.

Păingen de pămĕnt=A. tarantula.

Pajură=Aquilla imperialis, v Sgripsoroaică, Acină, Falcon de mare

Panglică, v Cordea

Papagal=Psitacus

Papagal alb=Psitacus sulphureus, roseus

Papaludă, v Mulge capre

Păsĕrariu=Astur nisus, v. Uliul păsĕrilor

Pasĕrea omĕtului=Fringilla nivalis

Păstrăv=Salmo Fario, (Trutta fluviatilis)

Păstrugă=Acipenser stellatus, (şi un soiu mare de păstrăvi Polizu)

Pătrunichea cenuşie=Teraux cinerea.

Păun alb, vulgar=Pavo alba, vulg.

Păunior, v. Florinte

Pelican=Pelecanus onocrotalus, v Băbiţă

Perlină, v Bibilică

Peptănuş=Luscinia phœnicurus, v. Codruş, Coadă-roşie.

Pescar=Alcedo fluviatilis (Sterna cantiaca).

Pescar de mare=Larus argentatus, ridibundus

Pescar alb=ispida argentea

Pescar sur=Larus canus, v Petrel

Pescar verde, vĕnăt, Pescaraş=Alcedo ipida

Pescărel,—de ghiaţă,—de pădure, Pescar negru=Cinculus aquaticus

Pescăruş=Sterna hirundo, nigra

Peşte aurit=Cyprinus auratus.

Peşte alb=Cyprinus alburnus, v Plătică.

Peşte sburător=Trigla hirundo

Peşte ţiganesc=Cyprinus tinca.

Petrar, Petroşel = Petronia stulta, Fringilla montium, cœlebs, v Cinghiţă

Petrel, v Pescar sur

Pică, Picherea, Pichir, v Bibilică

Pipilică, v Bibilică.

Pirulă, v Pyrrhula (Gimpel)

Piscariu=Cobitis fossilis, v. Cipariu.

Pisica sĕlbatică, v Măţa sĕlbatică

Piţigoiu=Parus ater, v Ţiglean, Cinghiţă, Vrabie

Piţigoiu mare, cu coada lungă, vĕnăt=Parus major (Fringillago), caudatus, cœruleus.

Pitpalac, v. Prepeliţă.

Pitulice=Sylvia atricapilla, v Sucitoare, Scrofiţă, Purcelușă.

Plătică=Pleuronectes platessa; Albulus, v. Peşte alb.

Pleşuv de oi=Gypaetes barbatus

Plevuşcă=Cyprinus gobia, Cobitis, v. Rabiţă, Sverlugă, Vĕrlugă.

Ploiar, v. Pruntărel

Ploşniţă=Cimex lectularius, v. Stălniţă, Păduchi de lemn

Poapă=Rana paradoxa, Lophius, v. Zglăvoacă.

Poduţ=Cyprinus nasus

Polatuşa, v Veveriţă sburătoare

Porc domestic = Porcus, v. Mascur, Mistreţ, Rimător, Scroafă

Porc de India=Cavia cobaya

Porc sĕlbatic=Aper, v. Ver, Gangan, Gligan, Mistreţ.

Porc pĕros, ţepos=Histrix dorsata

Porcaş, Porcuşor=Cyprinus gibelio

Porcuşor, Porcăraş, v Fluturaş

Porumb de casă=Columba, v Hulub, Golumb.

Porumb de codru, sĕlbatic = Columba palumbus, œnas, v Guguşnică.

Porumb vĕnăt,—de stinci=Columba Livia, v. Porumbel domestic

Porumbariu=Astur palumbarius, v Uliu găinilor, Ulior, Bodiu, Arete, Erete, Corui, Cobĕţ, Găinar.

Porumbel=Columba palumbus

Porumbel sĕlbatic=Palumbus, v Porumb de codru.

Porumbel domestic=Columba livia, v Porumb vĕnăt.

Potărniche, v Pătruniche

Prepeliţă=Perdix coturnix, v Potărniche, Pitpalac

Presură sură, galbenă, de grădină, de munte=Emberiza miliaria, citrinella, lepiaria, montana.

Prigoare, vulg.=Merops apiaster, v. Albinărel

Prigoria=Erithacus rubecula, v Prihoriu.

Prihoriu=Silvia rubicola, v. Prigoria

Prinzĕtor de muşte cenuşiu, negru = Mericula avicula cinerea, atra muscis vesci solita.

Privighetoare=Luscinia vera

Privighetoare de apă=L. turdina

• Prundar, Prundăraş = Cinculus aquaticus, v. Fluturaş, Ploiar, Purcăraş.

Pupăză=Upupa Epops

Purcăraş=Totanus calidris, Tringa pugnax, v. Fluturaş.

Purceluşă, v. Pitulice.

Purice de pămĕnt=Haltica.

Purice vulgar=Pulex iritans.

Purice de omĕt=Podura nivalis.

Rabariu=Larus.

Răbiţă, v. Plevuşcă

Rac de mare=Astacus marinus, Palinurus, v Stacoş

Racalici, v. Brotac.

Rac de riuri=Astacus fluviatilis.

Rădaşcă=Lucanus, v Cărăbuş, Cărnece, Rudască.

Raţă botaşă, sĕlbatică, turcească = Anas boschas, sylvestris, moschata etc.

Ragaciu, v Radaşcă.

Rechin=Squalus Carcharias, v. mâncător de oameni

Respăr (peşte)....

Ribariu=Sterna, v Rabariu

Rimă de pămĕnt=Lumbricus terrestris

Rimător, v Porc

Risu=Felix Lynx, Panthera, Pardus, v Lingău.

Robie (peşte)..

Rŏndunea de ţară (de coş), de casă (de fereastră)=Hirundo rustica, urbica, v Lŏstun.

Rŏndunea de mare=Sterna Hirundo.

Rŏndunea de zid=Cypselus Apus

Rŏndunea de ploae, v. Drăpnea

Rŏndunea de noapte, v Mulge capre.

Rŏndunea negricioasă=Sterna fuliginosa
Roşioară=Alburnus breviceps
Rudaşca, v. Rădaşcă
Săgmar, Sămar (cal de sămar)=Equus clitellarius
Sălămàndră = Salamandra carnifex, cristata, maculosa, atra, v Năpărcă
Şalău=Lucioperca Sandra, Cyprio Tinca, Perca fluviatilis, v Biban, Costrăş
Samur=Mustella zibellina
Sarcă, v Ţarcă
Sardea=Clupea encrasicolus
Sborinte, v Chiţoran.
Scal, Scatină=Squalus squatina
Sçatiu=Fringilla spinus, v Ciz
Sciorel, v Chiţoran.
Sclepţ, Scleţ, v Streche.
Scobariu=Cyprinus barbus
Scoică=Unio margaritifera, Mytilus edulis
Scoică de mare=Ostrea edulis, v. Stridii.
Scorpie=Scorpio.
Scorpion de hartie=Acarus cancroides
Scorţar=Sitta calsia, v Ţiclon
Scorţărel=Certhia familiaris
Scrumbie, Scrămbiţă=Clupea harengo, v Aring, Ţir.
Scroafă, v Porc
Scrofiţă, v. Pitulice
Scumbrie=Scomber, Scombrus
Şder=Mustela martes, v Foină
Şeling=Gadus æglefinus
Şeran, v. Crap
Şerpe auriu, v Balaur de casă.
Şerpe ciung, curt=Coluber atropos
Şerpe de apă (de mare)=Hydrus
Şerpe de casă=Coluber matrix
Şerpe neveninos=Coluber
Şerpe vĕnăt .
Şerpe cu clopoţei=Crotalus horridus

Sfecs năsipoasă=Fabulosa (Herculanea)
Sfinghe, v. Flutur de seară.
Sfirdaică, Sfircioc, Sfrincioc=Picus maior, v Ciocănitoare.
Sfredeluş, v. Impĕrătuş
Sgripsor(oaică), v. Pajură.
Simburar, v Cireşar
Sin (peşte)
Sipar, v Morun fără icre, sterp
Sitar=Scolopax rusticola, v Becaţ
Slăvoacă, v Sglăvoacă
Smeul de apă=Pegasus draco.
Şoarece bălţat=Mus musculus
Şoarece cu bot ascuţit=Sorex
Şoarece de apă=Mus amphibius.
Şoarece de cămp=Circetus vulgaris.
Şoarece de pădure=Mus sylvat.
Şoarec pestriţ=Mus circetus
Şocoţ, Şobol, v Gusgan
Şobol=Talpa, v. Cărtiţă
Şobolan galben=Mus decumanus, v Chiţcan
Şoim=Falco peregrinus, v Falcon.
Şoim de munte=Accipiter nisus
Şoimuleţ=Lanius collurio.
Solitar ăngust=Taenia solium, v Limbric mare, Panglică, Cordea
Solomăndră = Salamandra, v. Năpărcă de apă, Salamandra.
Somn=Salmo şalar, Silur glanis
Şopărlă cenuşie, verde = Lacerta cinerea minor, agilis, (viridis), v. Guşter
Şopărlă=Salamandra maculata
Şopărlariu, Şorecariu=Buteo vulgaris
Spărcaciu, Spărcoaică=Avis Otis minor, v. Dropia mică.
Spathie=Fringilla chloris.
Spurcaciu=Otis tetrix
Stacoş=Astacus marinus, v Rac de mare
Srălniţă, v. Ploşniţă

Stelion=Stellio vulgaris
Stancă(uţă)=Corvus monedula.
Stărc alb, roşu=Ardea garzetta, purpurea
Stărc=Ardea minuta, nycticorax
Stea de mare=Arterias rubeus
Sticlete, Stigleţ=Fringilla carduelis, v Domnişor.
Ştiucă=Esox lucius
Streche=Octrus equi, v Tăun, Scleţ
Strepede=Acarus siro
Stridie, v Scoici de mare.
Stridiar=Hœmantopus ostralegus
Strigă=Strix flammea, v Buf, Buhă cu cărpă, Huhurez mic
Struţ, Struţon=Struthio camelus.
Sturz, — căntăreţ, Surzişor = Turdus musicus, v. Brebeneac
Sturz,—mare=Turdus viscivorus, v Cocoşar, Graure
Sturiu, v Căciugă
Sucitoare, v Vîrtecap, Pitulice
Supia (polipi)
Şuiţă=Spalax typhulus.
Ţap sĕlbatic=Capra ibex
Ţarca=Pica caudata, v Coţofană, Caragaţă, Sarcă.
Taranhilă, v Paingen de pămĕnt
Tartalac, v Auşel.
Tăun=Tabanus bovina, v Streche, Sclepţ.
Taur=Bos taurus, v. Bou.
Taur sĕlbatic, v Bour, Zimbru
Ţepar, v Cipariu
Ţiclon, v Scorţar
Ţiglean, v Piţigoiu
Tigru=Felix tigrus.
Ţinţar=Tipula culex
Ţintizoiu=Fringilla canabina
Ţincu pămĕntului=Spalax typhulus, v Cec.
Ţir, v Scrămbiţă
Tiscov (peşte)

Ţoiu=Sitta europaea
Trintor=Bombus, v. Albină mare.
Turturea (ică)=Columba turtur
Uliu=Falco æruginosus
Uliu de baltă, de câmp=Falco holiactus, lagopus
Uliu vinăt=Falco cyaneus, v. Huliu
Uligae, v. Gae
Ulior, Uliu găinilor, v Porumbar.
Uliu pasĕrilor, v. Păsĕrariu.
Uliu rŏndunelelor=Falco subbuteo
Urechelniţă=Forficula auricularia
Urs mohorit=Ursus arctos
Vĕduvă=Vidua longicauda.
Vaca Domnullui=Lucanus cervus, v Boŭ lui Dumnezeu.
Vĕnturel ruginiu=Falco tinunculus, v. Coroiu, Vetruşcă, Inchinător ruginiu
Vĕnturel mic=Falco conchris
Verme solitar, v Solitar
Ver, v. Porc sĕlbatic.
Verdaică=Picus viridis, v Ciocănitoare
Verziu, Verdoniu, v Florinte.
Verme de mătase = Bombyx cinthia, v Găndac de mătasă.
Vespar, Vespariţă, v. Albinărel
Vespe=Vespa, v Bombariu
Vetruşcă, v. Vĕnturel.
Veveriţă roşie, sură-negricioasă=Sciurus vulg , cinereus, v Inorog.
Veveriţă sburătoare = Pteromys russicus, v. Pălătuşă, Chiţoranu lui Faraon.
Vezur, v. Bursuc, Ezure.
Vidră=Lutra vulg
Vidră de apă=Castor fiber, v Castor
Vindereu=Falco Aesalon, v. Hinghereu, Caia găinilor.
Viperă=Aspis, Vipera berus, v. Aspidă, Năpărcă
Virlan=Cobitis fossilis, v. Cipar.
Virlugă=Cyprinus rutilus, erythrophthalmus, v Svirlugă.

Vîrtecap, v. Capîntortură.
Vîşlă=Canis aquaticus, v. Căne
Viza=Acipenser huso, v Belugă.
Vrabie de casă,—de cămp, (—de mărăcini) = Fringilla passer, montana, v. Brăbete, Piţigoiu
Vruh, v. Cărăbuş.
Vulpe=Vulpis
Vulpe roşie=Canis aureus
Vulpe de mare=Squalus vulpes.
Vultur, v Acvilă
Vultur mohorit, sur=Vultur fulvius, cinereus, v Ciahlău.
Zaică, v Gaiţă
Zăvod=Canis lanii, v Căne
Zebru=Equus Zebra, v Măgar de Africa
Zglăvoacă, v Poapă,
Zimbră=Cervus dama
Zimbru=Uru, v. Bour, Taur sĕlbatic
Zorcadă=Antilope ruricapra, v Capră neagră

II *Nomenclatura botanică*

Poporul romăn este foarte bine impretenit cu botanica, incăt mare parte din poesiile sale le incepe cu frunză verde de cutare plantă, dar ce i mai mult, cu ştiinţa sa in această ramură a pus in mirare pe naturaliştii străini Aşa d e Iosif Benko in Magyar konyvház 1783 II p 405 zice, că a scris nomenclatura botanică şi in romăneşte, pentrucă romănul cunoaşte prea bine plantele intrecĕnd pe alte naţii intru folosirea lor spre binele sĕu El a fost ajutat la compunerea lucrării sale de doctorul Adány Molnár, mort la Braşov la 1780, care practicase medicina vr'o 20 de ani in Bucureşti Doctorul Cihac, se exprimă asemenea favorabil, cănd zice, că in timp de 36 de ani căt a practicat in Moldova, nu i-a venit la cunoştinţă nici un cas de otrăvire cu bureţi culeşi ori pregătiţi de ţăranca romănă, dar crede că treptat cu civilisaţiunea are să dispară instinctul de-a evita plantele vătă-

mătoare Eu sunt de părere că aceasta nu este un simplu instinct, ci cunoştinţă perfectă in ale botanicei

Botanica modernă încă poate lua informaţiuni de la ştiinţa botanică a poporului nostru Aşa d. e vedem in vestitul op «Synopsis der Pflanzenkunde de Leunis» 1885. II. p. 202 că este nedumerire in privinţa plantei *Vîsc*, căci acolo se zice, cumcă poate Loranthus europaeus să fie adevěratul Viscum quercinum al medicilor vechi. Să ne abatem pe la unchiaşul de la «Moşi» care vinde buruieni, şi el ne va vinde Loranthus europaeus drept adevěrat *vîsc de stejar* (care face toamna flori galbene ca nasturii), adăogănd că numai acesta e bun pentru boale de pept, pe cănd vîscul de pe měr, prun ori alţi copaci nu se cumpěră nici din partea farmaciştilor

Se va părea cuiva că numiri ca Asar, Agrimonie, Chelidonie, Elebor, Vitalbă, Epatică sunt prea ştiinţifice şi nu pot fi considerate de populară, dar numai pe un Baumgarten, care le are in opul sěu, nu-l putem acusa de latinisator, că eată ce scrie in «Enumeratio stirpium Transilvaniae» 1816 p. XXI

«Praeterea Nomina nationibus inquilinis extraneisque usualia et generibus, et speciebus, adneci et solummodo Valahiea speciebus passim addere studui ista, quae ipsem et tam, quam a nonnullis Oeconomiae gnaris et passim ab opilionibus hujatibus alpestribus, explorare potui»

In nomolul acestor numiri adunate bine-rěu, şi scrise bine-rěu de culegětorii străini nu e de mirat că şi un botanist excelent ca Porcius, membrul Academiei, declară in «Flora phanerogama» pag 22 că s'a simţit ca intr'un chaos; ear doctorul Fětu, in «Revista ştiinţifică» I p 307, zice că cea mai mare dificultate a intimpinat la adunarea nomenclaturei populare de botanică Aceste aserţiuni să nu ne descurajeze insă, ci trebue chiar să ne dea un stimul la descurcarea chaosului, şi pentru acest scop trebue să facem studiile noaste impreună cu poporul, că numai aşa ne putem inţelege cu el, şi niciodată prin termeni creaţi de noi Astfel se vor corige şi greşelile ce s'au introdus de străinii cari nu

cunoşteau firea limbei noastre şi nici nu aveau ortografie potrivită pentru a scrie cum auzeau că se exprimă numirile poporane, şi se vor elimina şi acei termeni cari par a fi simple traduceri din limbi străine, ca d e Tridinţi, Tripicior, doaue capuri etc

Dicţionar de botanică a publicat şi Cipariu in «Organul luminării» 1847 p 160 şi «Convorbirile literare» III p 88, ear in «Columna lui Traian» pe 1882 se află «Limba botanică a ţăranului român» de dr. Brăndză, şi aceasta, deşi nu cuprinde in sine şi criptogamele, nici nu e atăt copioasă ca lucrarea de faţă, totuş ar fi fost in stare de a mĕ reţinea de la intreaga mea lucrare (şi de zoologie şi mineralogie), dacă prindeam de veste de existenţa ei inainte a-mi fi inceput lucrarea. Lucrarea d lui Brăndză are acel merit deosebit că la unele numiri se arată şi localitatea unde sunt in graiul poporului

Traesc in speranţa aceea, că nu numai naturaliştii, cum sunt medicii, farmaciştii, profesorii de istorie naturală şi agronomii, ci şi limbiştii şi culegĕtorii de poesii populare pot trage unele foloase din acest dicţionar Aşa d e lintea pratului sau lintea de praturi arată că românul tot nu şi-a uitat de vechiul cuvĕnt *pratum*, de altă parte e o plăcere a vedea cum s'a transformat *rubia* in roibă, *viscum* in visc, *branca ursina* (latinitate medie) in brănca ursului, *brassica napus* in nap, *nigina* (Dicţionarul latin germ de Kreussler zice unbekannte Pflanze bei Plinius) in neghină, după Linné Agrostema githago etc

Termenii care i-am aflat prin colecţiunile de poesii populare de Alecsandri, Teodorescu, Jarnic-Bărsean, Sevastos, Cănean etc. i-am insemnat cu o steluţă Cred că e bine să relev şi eu aici ce zice d Alecsandri, că afară de poporul român, numai unii italieni mai incep poesiile lor populare cu *fior* de cutare plantă Că aflăm această particularitate şi in poesia poporană a ţiganilor din România (v Columna lui Traian 1877 p. 605), nu ne poate prinde mirarea când cugetăm că ţiganul e primitor avid la orice naţiune printre care se află virit

Nota v însemnează = vezi, ear prescurtările vulg, sylv etc sunt ușor de complectat

*Abanos=Diospyros ebenum

Acaciu, Acaț, v. Salcăm

Acetar, v Oțetar.

Aconit galben, pĕros, v. Omag g, p, și Omag de munte.

Aconit Năpușor, v Omag Năpușor

Aconit tauric, v Omag tauric

Acor, v Calmuz.

Acriș, v Agriș.

Adormitele, v. Dedițel

Aerel=Laserpitium latifolium

Afin sĕlbatic=Daphne mezereum, v. Tulichină

Afin=Vaccinium Myrtillus

Agariciu=Agaricus quercinus, v. Burete de stejar

Agaridariu, v. Vie.

*Aglică=Spiraea Filipendula, v Oglice, Teișor, Ferige albe, Barbă caprei, Floarea soarelui de cămp.

Agrimonie, v Turiță mare.

Agriș = Ribes grossularia, v. Coacăză sĕlbatecă, Burboană, Struguri spinoși, Rezichiă sĕlbatecă

Agriș de munte=Ribes carpathicum

Agriș roșu, v. Drăcilă

Agriș țepos=Ribes uva crispi.

*Agud=Morus a. n., v. Dud, Iagod, Fragariu, Mură

Aior, v. Alior

Aișor=Asphodelus ramosus, v. Ghiocei

Aiu=Allium sativum, v. Usturoiu, Aiu de vară

(Va urma) *G CRAINICEANU.*

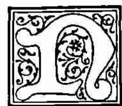

DON QUIJOTE DE LA MANCHA

— Urmare —

XXI

Care tratează despre înțelepciunea Doroteei celei frumoase, cu alte lucruri foarte plăcute și încântătoare.

u apucă bine să sfîrșească parohul când Sancho zise: „Apoi, pe credința mea, domnule licențiat, cel care făcù această vitejie, a fost stăpânul meu, și cu toate aceste eu i-am spus și l'am deșteptat să vadă ce face, căci era păcat să le dea drumul, pentrucă toți mergeau acolo, ca fiind cei mai mari ticăloși. — Nătărăule, zise atunci Don Quijote, pe cavalerii rătăcitori nu-i interesează nici nu-i privește să se încredințeze dacă cei mâhniți, încătușați și asupriți ce-i întîlnesc ei pe drumuri merg în

acel chip sau se află in acea strimtorare pentru greşalele sau pentru meritele lor. Datoria lor este numai de a-i ajuta ca pe nişte nenorociţi, uitându-se la suferinţele, ear nu la netrebniciile lor Eu am dat peste un şirag de oameni intristaţi şi nefericiţi, şi am făcut cu dinşii ceeace religia mea imi cere, intimple-se ce se va intimpla Cui i s'ar părea lucrul rĕu, fără să se supere sfânta demnitate a domnului licenţiat şi cinstita sa persoană, zic că ştie puţin trebile cavaleriei şi că minţeşte ca un om de nimica, ca un mojic de neam josnic. Aceasta ii voiu face-o cunoscut cu spada mea, că-i intocmai cum o spun". Zicĕnd aceste el se inţepenì in scări, şi-şi dădù coiful in jos, pentrucă ligheanul de băibier, care după capul lui, era coiful lui Membrino, il purta spânzurat la oblăncul de dinainte, până-l va repara de maltratarea ce-i făcuserĕ Galerienii.

Dorotea care era cuminte şi foarte deşteaptă, ca una ce ştia deja judecata smintită a lui Don Quijote, şi că toţi işi băteau joc de dinsul, afară de Sancho Panza, nu vrù să remână pe jos, şi vĕzĕndu-l atât de intărtat, ii zise: „Domnule cavaler, aducă-şi aminte, graţia voastră de darul ce mi a făgăduit, şi că, in puterea lui nu se poate incurca in altă aventură, fie ea cât de urgentă Liniştească şi graţia voastră peptul, căci dacă domnul licenţiat ar fi ştiut că prin acest braţ nebiruit fuseserĕ mântuţi osindiţii la galere, şi-ar fi dat trei lovituri peste gură, şi chiar şi-ar fi muşcat de trei ori limba, mai degrabă decât ar fi spus un cuvĕnt care să fie spre despreţul graţiei voastre — Aceasta o jur eu foarte bine, zise parohul, şi chiar mi-aş fi smuls o musteaţă. — Voiu tăcea, doamnă mea, zise Don Quijote, voiu inăduşi dreapta mânie care deja se aprinsese in peptul meu, şi voiu merge liniştit şi pacinic până când voiu indeplinì darul făgăduit, dar in schimbul aceştii bune dorinţi vĕ rog să-mi spuneţi, dacă nu vĕ face supărare, care este intristarea voastră, cătră cine, şi ce fel sunt persoanele in contra căroia am să vĕ dau satisfacerea datorită şi deplina resbunare? — Aceasta voiu face-o cu multă plăcere, respunse Dorotea, dacă este că nu vĕ supără să as-

cultaţi plăngeri şi nenorociri. — Nu-mi va face supărare, doamna mea, respunse Don Quijote. — Să-mi dea graţiile voastre luarea aminte".

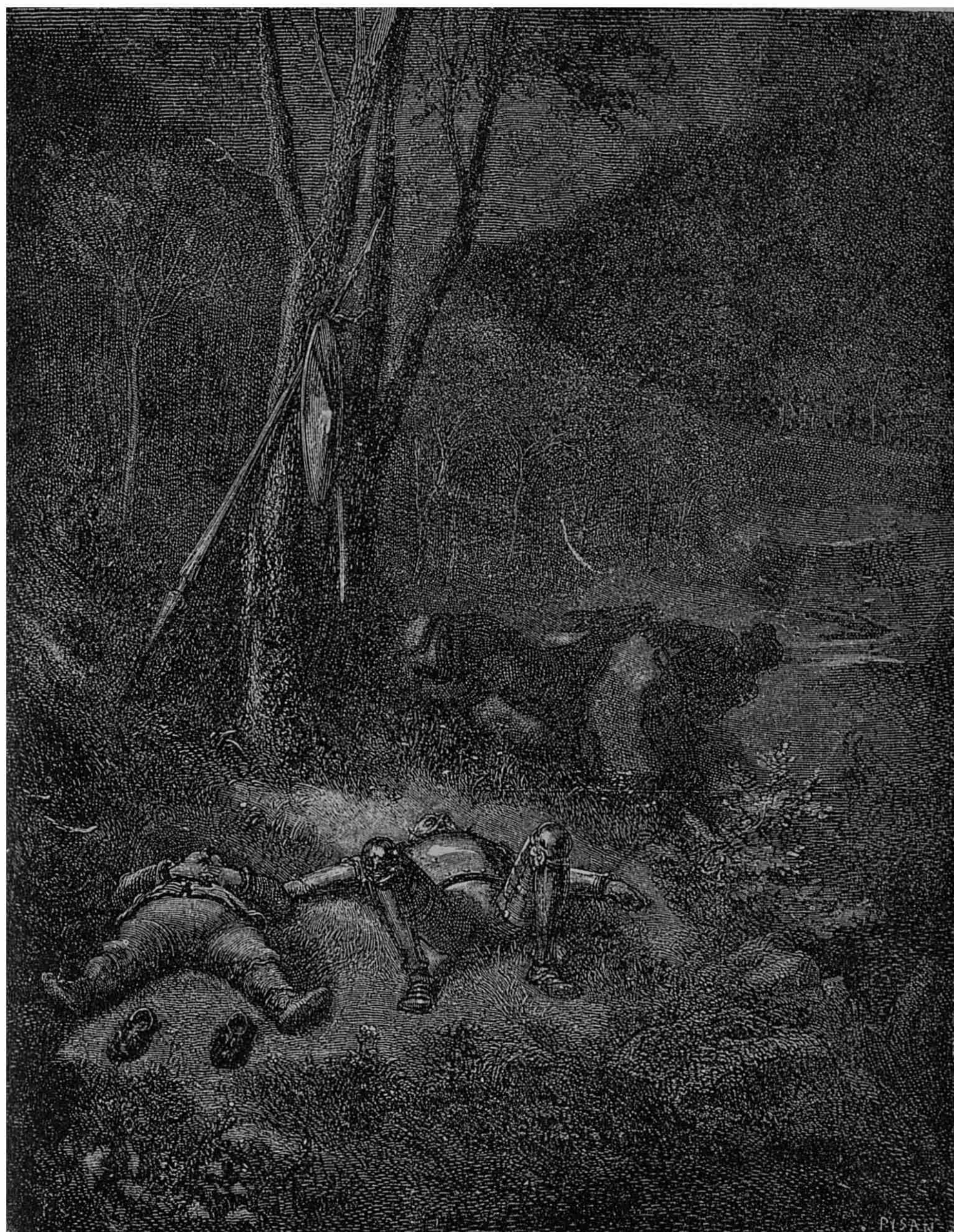
Nu apucă ea bine a zice acestea, când Cardenio şi bărbierul se puseră alăturea cu dinsa, doritori de-a şti cum are să născocească Dorotea cea cuminte istoria sa. Tot aşa făcù şi Sancho, care era in privirea ei in aceeaşi rătăcire ca şi stăpânu-sĕu. Ea, după ce se aşeză bine pe şea şi se pregătì tuşind şi făcĕnd şi alte schime, cu multă graţie incepù a vorbì in modul următor:

„Mai intăi voesc ca graţiile voastre, domnii mei, să ştie că eu mĕ numesc .... şi aici se opri puţin, căci uitase numele ce-i dăduse parohul; dar el ii alergă in ajutor, pricepĕnd de ce sta pe loc, şi zise „Nu-i minune doamna mea, ca mărirea voastră să se turbure şi să se incurce povestind nenorocirile sale. Obicĭnuit ele sunt astfel incăt de multe ori iau memoria acelor pe care-i chinuesc, şi in aşa mod incăt ei nu-şi mai amintesc nici chiar de numele lor, cum s'a intimplat acum cu domnia voastră, care a uitat că se numeşte prinţesa Micomicona, legiuita moştenitoare al marelui regat Micomicon După această ajutorare poate acum mărirea voastră să recheme uşor in minte tot ce va voì să povestească. — Aşa este cu adevĕrat, respunse domnişoara, şi deacum inainte cred că nu va fi nevoe să mĕ ajutaţi intru nimic, că voiu eşì eu la bun port cu istoria mea adevĕrată, care este următoarea:

„Regele, tatăl meu, care se numea Tinacrio cel inţelept, a fost foarte invăţat in ceeace se chiamă arta magică. El reuşì a ştì prin ştiinţa sa că maică-mea, care se numea regina Jaramilla, avea să moară inaintea lui, şi că după puţin timp in urmă şi el trebuea să se ducă din viaţa aceasta, şi eu aveam să remăn orfană de mamă şi de tată. Dar el zicea că aceasta nu-l intrista atăt de mult, pe căt il punea in confuzie faptul că ştia, ca lucru foarte sigur, că un uriaş foarte mare, stăpăn peste o mare insulă, care aproape se megieşeşte cu regatul nostru, numit Pantafilando cu privirea posomorită (căci este dovedit că deşi

el are ochii la locul lor şi drepţi, totdeauna se uită chioriş, ca şi cum ar fi incrucişat, şi aceasta o face de rĕutate, şi pentru a insufla frică şi groază la acei pe care-i priveşte); tatăl meu ştiù deci că acest uriaş, indată ce va afla că eu sunt orfană, avea să vie cu mare putere asupra regatului meu, şi să mi-l ia intreg, fără a-mi lăsa măcar un sat mic unde să mĕ adăpostesc, dar că voiu putea inlătura toată această ruină şi nenorocire, dacă voiu voì să mĕ mărit cu dinsul. Insă după căt inţelegea el, credea că niciodată nu-mi va venì mie in gănd să fac o căsătorie atăt de nepotrivită. Şi in aceasta tatăl meu spuse adevĕrul curat, pentrucă niciodată nu mi-a trecut prin cap să mĕ mărit cu acel uriaş, nici cu vreun altul, oricăt de mare şi de colosal ar fi. Tatăl meu spuse de asemenea că după moartea lui, dacă voiu vedea că Pantafilando incepe a năvălì asupra regatului meu, să nu sperez a mĕ pune in stare de-a mĕ apăra, căci ar fi a mĕ pierde, ci să-i las pe faţă domnia fără piedică, dacă voesc să inlăturez moartea şi totala nimicire a bunilor şi credincioşilor mei vasali, căci nu era să fie cu putinţă a mĕ apăra de puterea diabolică a uriaşului. Dar indată, cu căţiva din ai mei să mĕ pun pe cale spre Spania, unde voiu găsì leacul nenorocirilor mele, dănd peste un cavaler rătăcitor, a căruia faimă in acel timp se va intinde prin tot acest regat, şi care era să se numească, dacă imi aduc bine aminte, Don Azote sau Don Gigote. — O fi zis Don Quijote, doamnă, grăì atunci Sancho Panza, sau cu alt nume cavalerul Tristei Figuri. — Aşa e cu adevĕrat, zise Dorotea, el spuse mai mult, că avea să fie nalt la trup, uscat la faţă, şi că in partea dreaptă sub umĕrul sting, sau peacolo aproape, acel cavaler trebuea să aibă o alunică surie, cu nişte peri, de soiul celor a mistreţilor".

Auzind aceasta Don Quijote zise scutierului sĕu. Vină aici, fiiule, ajută-mĕ să mĕ desbrac, căci vreau să vĕd dacă sunt cavalerul pe care l'a proorocit acel rege inţelept — Şi pentru ce voeşte graţia voastră să se desbrace? zise Dorotea. — Spre a vedea dacă am această alunică de care spuse tatăl vostru, respunse Don Quijote. — Nu-i nevoe

Gines hoţul, furînd catîrul lui Sancho, pe cănd dormea

de-a vĕ desbrăca, zise Sancho, căci eu ştiu că graţia voastră are o alunică de aceste in mijlocul osului spinării, semn că este cineva om tare. — Aceasta este de ajuns, zise Dorotea, pentrucă cu prietenii nu trebue să te uiţi aşa cu deamĕruntul. Fie pe umĕr sau pe spate, e de puţin interes; ajunge numai, că este alunică, afle-se unde se va afla, căci tot o carne este. Fără indoeală bunul meu tată a nimerit recomandăndu-mĕ domnului Don Quijote, căci el e acela de care vorbì tatăl meu; de vreme ce semnele feţii se potrivesc cu numele cel bun ce are acest cavaler, nu numai in Spania, ci in toată La Mancha. In adevĕr deabia debarcăi in Osuna, când auzii spunĕndu-se de atâtea viteji ale sale, incât indată imi zise inima că era acelaş pe care veneam să-l caut. — Dar cum debarcă graţia voastră in Osuna, doamna mea, intrebă Don Quijote, dacă nu-i port de mare?" Dar inainte de-a respunde Dorotea, parohul se amestecă in vorbă şi zise: „Doamna prinţesă vrea negreşit să zică că după ce debarcă in Malaga, cel intâiu loc unde auzì veşti despre graţia voastră a fost Osuna. — Asta am vrut să spun, zise Dorotea. — Şi acum lucrul se potriveşte, zise parohul. Să urmeze maiestatea voastră inainte. — N'am ce să urmez, respunse Dorotea, fără numai că insfirşit soarta mea a fost atât de bună că am găsit pe domnul Don Quijote, incât deja mĕ privesc şi mĕ socot drept regina şi stăpâna intregului meu regat. Căci el prin politeţa şi mărinimia sa mi-a făgăduit darul de-a merge cu mine ori unde voiu voì să-l duc, ceeace nu va fi aiurea decât in faţa lui Pantafilando cu Privirea-Posomorită, ca să-l omoare, şi să-mi inapoească ceeace atât fără de drept mi-a usurpat. Toate aceste au să se intimple de-a firu'n pĕr, căci aşa a proorocit bunul meu tată Tinacris cel inţelept, care de asemine a spus şi a lăsat scris in litere haldeene sau greceşti, pe care eu nu ştiu să le cetesc, că dacă acest cavaler cu proorocia, după ce va fi ucis pe uriaş, ar vroi să se căsătorească cu mine, eu să mĕ invoesc indată, fără vorbă, a fi soţia lui legiuită, şi să-i dau posesiunea regatului meu, impreună cu acea a persoanei mele".

— Ce-ţi pare, prietene Sancho, zise in acest moment Don Quijote? Nu auzi ce se petrece? Nu ţi-am spus-o eu? Priveşte dacă avem deja regat de cărmuit şi regină cu care să ne insurăm. — Pot jura eu, zise Sancho, in numele acelui om desfrănat, care nu s'ar insura, după ce ar fi tăeat gătul domnului Pantafilando. Să ne inchipuim că-i hidă regina! Fire-ar aşa toţi puricii din patul meu! „Şi vorbind astfel sări in sus, lovindu-se de două ori cu palma peste papuc, ca semn de cea mai mare mulţumire, apoi se duse indată să apuce de căpăstru catîra Doroteei, şi oprind o se aruncă ingenunchi inaintea ei, rugănd o să-i dea mănile să le sărute, spre semn că o primea ca regina şi stăpăna sa.

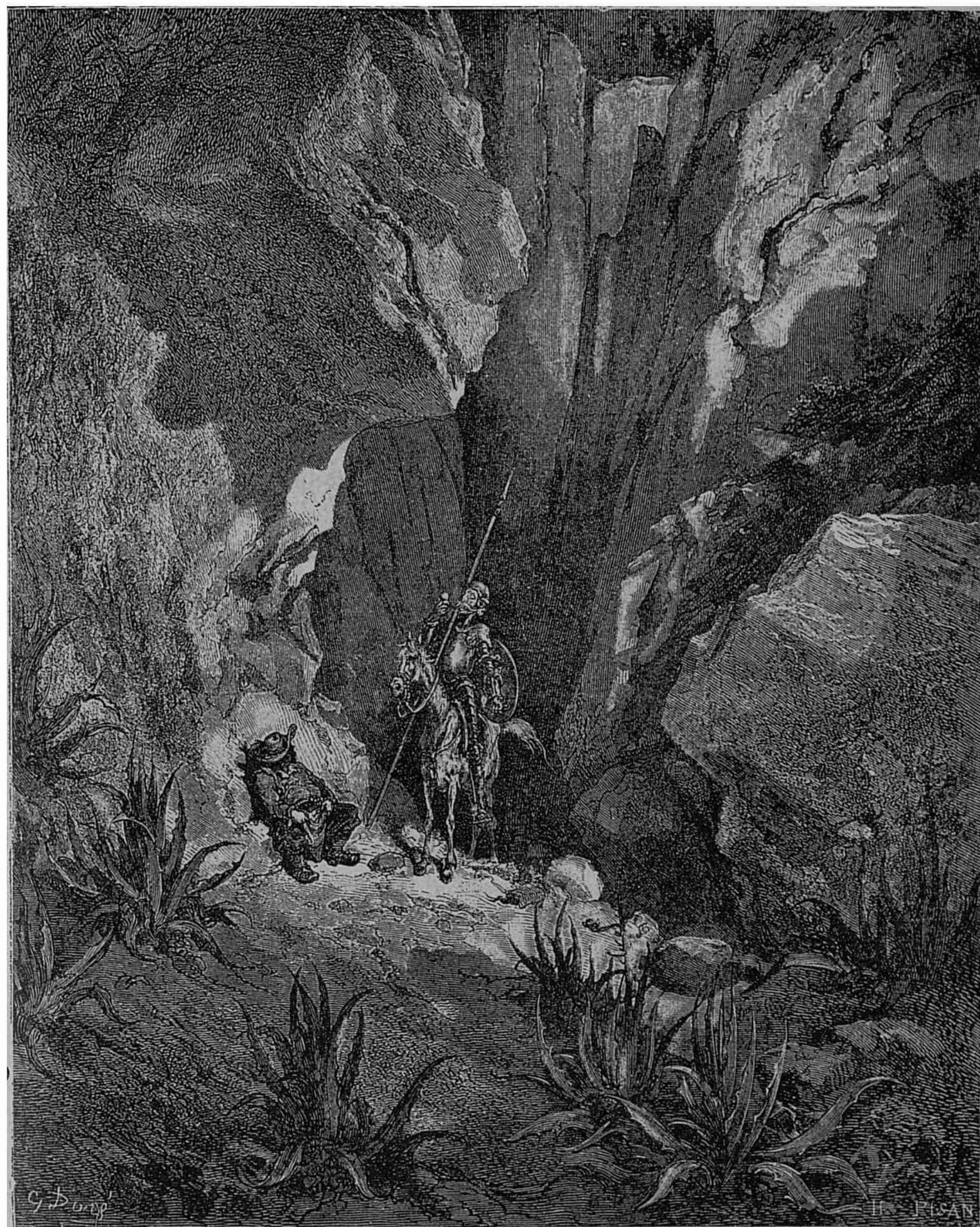
Cine dintre cei de faţă putea să nu ridă, vězěnd nebunia stăpănului şi simplicitatea slugii? Dorotea in adevěr ii dădù mănile şi-i făgădui de a-l face mare senior in regatul ei, cănd cerul ii va acorda o atăt de mare fericire ca să-l redobăndească şi să-l ia earăş in stăpănire. Sancho ii mulţumì cu astfel de vorbe incăt reinoì risul tuturor.

— Aceasta, domnilor, urmă Dorotea, este istoria mea. Atăta imi mai remăne să vě spun că din toţi oamenii căţi am luat din regatul meu, spre a mě intovărăşì, nu mi-a remas decăt numai acest scutier foarte bărbos, căci toţi se inecarě intr'o mare furtună ce ne prinse in faţa portului El şi eu eşirěm la mal pe douě scănduri, ca prin minune, şi astfel minune şi mister este tot cursul vieţii mele, cum şi domnia voastră veţi fi băgat de seamă. Dacă in vreun lucru am mers prea departe, s'au n'am isbutit atăta căt aş fi trebuit, aruncaţi vina pe ceeace domnul licenţiat spuse la inceputul povestei mele, că necazurile necontenite şi estraordinare răpesc ţinerea de minete celui ce le sufere. — Mie nu mi vor răpì-o, o inaltă şi curagioasă domnă, zise Don Quijote, oricăt de mari şi de nemai vězute ar fi necazurile ce aş suferì pentru a vě slujì. Astfel din nou confirm darul ce v'am făgăduit, şi jur de-a merge cu voi pănă la capětul lumii, spre a mě vedea cu fiorosul vostru duşman, căruia am de gănd, cu ajutorul lui Dumnezeu şi al braţului meu, să i taiu sumeţul cap cu ascuţişul acestei...

nu vreau să zic bune spade, mulţumită lui Gine de Pasamonte, care mi a luat pe-a mea". Aceste le zise intre dinţi, şi apoi continuă: „Şi după ce-i voiu tăia capul şi vĕ voiu pune earăş in stăpânirea paşnică a statului vostru, va remânea la voinţa voastră să faceţi cu persoana voastră ceeace mai cu seamă vĕ va fi după plac. Căci eu, cât timp voiu avea memoria ocupată, voinţa captivă şi mintea subjugată de aceea... şi nu spun mai mult, nu e cu putinţă să doresc, nici chiar prin gând nu-mi trece, să mĕ căsătoresc, fie şi cu paserea Fenix".

Atât de rĕu ii părù lui Sancho de cele de pe urmă cuvinte ale stăpânului sĕu că nu voeşte să se insoare, incât cu mare necaz ridicând glasul zise: Pe legea mea. pot jura că n'are graţia voastră, domnule Don Quijote, mintea intreagă. Căci cum e cu putinţă ca să puneţi in indoeală căsătoria cu o aşa de inaltă prinţesă, cum e aceasta? Credeţi oare că soarta are să vĕ hărăzească ori când un noroc asemene cu acela ce acum vĕ hărăzeşte? Nu cumva oare este mai frumoasă doamna Dulcinea? Nu, desigur, nici chiar pe jumĕtate, şi mai că pot spune că nu ajunge la papucul celei ce stă dinaintea noastră Ba că chiar că am să capĕt eu comitatul ce aştept, dacă graţia voastră umblă să caute cai verzi pe păreţi! Insuraţi-vĕ, insuraţi-vĕ iute, vĕ jur pe Scaraoschi, luaţi acest regat care vĕ cade mĕr in gură, şi fiind rege, faceţi-mĕ marchiz sau guvernator, ş'apoi ducă-se la dracul toate celelalte".

Don Quijote care auzì astfel de vorbe pângărite inpotriva doamnei sale Dulcinea, nu putù să sufere, şi ridicând lancea, fără a spune un cuvĕnt lui Sancho, fără a i zice măcar dă-te'n colo, ii dădù douĕ beţe astfel incât il trântì la pămĕnt, şi dacă Dorotea nu i-ar fi strigat să nu mai dea, fără indoeală că l'ar fi sfirşit acolo de zile. „Crezi tu, ii zise el, după o mică pauză, mojicule netrebnic, că totdeauna are să fie vreme să-mi pui măna in pĕr, şi că totul se va mărginì ca tu să greşeşti şi eu să iert? Să nu crezi aceasta, ticălos fără de lege, căci negreşit eşti astfel, de vreme ce ai muşcat cu limba ta pe Dulcinea cea fără

Don Quijote găsește sacul de voiaj al lui Cardenio

de păreche Şi nu ştii tu, mangositule, om de nimica, blestematule, că fără bravuira ce ea insuflă braţului meu, eu n'aş avea curaj să ucid un purice? Spune hătrule cu limba de şearpe, cine gândeşti că a căştigat acest regat, a rătezat capul acestui uriaş, şi te-a făcut pe tine marchiz (căci toate aceste le consider deja ca făcute, şi intrate in categoria lucrurilor indeplinite), dacă nu vitejia Dulcineei, luând braţul meu ca instrument al faptelor sale? Ea se luptă in mine, ea invinge in mine, şi eu trăesc şi respir, intr'insa, am viaţă şi fiinţă O tu, om din gunoiu şi fără suflet, cât eşti de nerecunoscĕtor vĕzĕndu-te ridicat din praful pămĕntului la rangul de domn cu titlu, şi la această bună faptă tu respunzi vorbind rĕu de cine ţi-a făcut bine"!

Sancho nu era aşa de stâlcit ca să nu audă toate câte i le spunea stăpânul sĕu şi ridicându se, cu oarecare iuţeală, se duse să se pună in dosul calului Doroteei, şi deacolo zise stăpânu sĕu „Spuneţi-mi, domnule, dacă graţia voastră este hotărită a nu se insura cu aceasă mare prinţesă, este lucru vĕzut că regatul nu va fi al vostru, şi nefiind al vostru, ce resplată imi puteţi da? Eată de ce mĕ plâng eu Insoare-se graţia voastră odată pentru totdeauna cu această regină, acum când o avem aici ca picată din cer, şi după aceea intoarcă-se la doamna Dulcinee, căci trebue să fi fost in lume regi care să fi avut amorezate In ceeace priveşte frumuseţea, nu mĕ amestec, căci, ca să spun adevĕrul, amêndouĕ mi se par bine, cu toate că niciodată n'am vĕzut pe doamna Dulcinea. — Cum n'ai vĕzut-o, hulitorule trădător? zise Don Quijote Dar nu mi-ai adus adinioare ştire din partea ei? — Zic că n'am vĕzut-o in răgaz, respunse Sancho, ca să pot cu deosebire insemna frumuseţea şi insuşirile ei din punct in punct, dar aşa la un loc mi se pare că e bine — Acuma te desvinuesc, zise Don Quijote, şi eartă-mi supărarea ce ţi-am pricinuit, căci cele intâi porniri nu sunt in mânile oamenilor. — O vĕd bine, respunse Sancho, şi astfel cea intâi pornire la mine e totdeauna pofta de a vorbì, şi nu mĕ pot oprì de-a spune măcar o singură dată ceea ce-mi vine pe limbă —Cu toate

aceste, zise Don Quijote, ia seama Sancho, la ceeace vorbeşti, pentrucă ulciorul nu merge de multe ori.... nuţi spun mai mult.

— Acum bine, respunse Sancho, Dumnezeu este in cer şi vede vicleniile, şi va judeca cine face mai rěu, eu care nu vorbesc bine, sau graţia voastră care nu lucrează bine. — Sfirşească-se odată, zise Dorotea. Alergaţi Sancho, şi sărutaţi măna domnului vostru, cereţi-i iertaie, şi de acum inainte fiţi mai cu băgare de seamă in laudele şi in ocările voastre, şi nu spuneţi de rěu despre acea doamnă Toboso, pe care eu n'o cunosc decăt pentru a o slujì, şi aveţi incredere in Dumnezeu, căci nu vě va lipsì o aşezare in care să trăiţi ca un principe".

Sancho se duse cu capul in jos şi cerù măna domnului sěu, şi el i-o dădù cu un aer liniştit. După ce Sancho ii sărută măna, Don Quijote ii dădù binecuvěntarea sa, şi-i zise să se inainteze puţin, căci avea să-l intrebe şi să sfătuească cu dinsul lucruri de multă insemnătate. Sancho făcù astfel, şi aměndoi trecurě ceva inainte. Don Quijote ii zise: De cănd te-ai inturnat n'am avut timp nici prilej să te intreb multe lucruri in particular, çu privire la ambasada ce ai indeplinit, şi la respunsul ce ai adus. Acum, de vreme ce norocul ne a dat acest timp şi prilej, tu nu-mi refuza fericirea ce-mi poţi da cu atăt de bune veşti. — Intrebe graţia voastră ceeace voeşte, respunse Sancho, căci toate vor eşì tot aşa de bine pe căt au şi intrat. Dar rog graţia voastră, domnul meu, să nu fie deacum inainte atăt de resbunător. — De ce zici aceasta, Sancho? zise Don Quijote. — O zic, respunse el, pentrucă beţele de adineaori au fost mai mult din pricina sfezii ce aţăţă diavolul intre noi amĕndoi, intr'o noapte trecută, decăt pentru ceeace am spus eu impotriva doamnei mele Dulcinea, pe care o iubesc şi căreia mě inchin ca la nişte moaşte, chiar cănd ea n'ar fi vrednică de aceasta, dar numai pentrucă este lucrul graţiei voastre. — Nu mai incepe, Sancho, in viaţa ta, zise Don Quijote, aceste sfaturi, căci ele mě supără. Deja te-am

iertat atunci, şi tu ştii bine că e obiceiu să se zică, la pĕcat nou şi pedeapsă nouă".

In vreme ce se petreceau aceste ei vĕzurĕ venind, pe drumul pe care mergeau, un om călare pe un măgar, şi când el ajunse aproape, li se părù că era ţigan. Dar Sancho Panza, care ori unde vedea măgari, ii fugeau ochii şi inima după dinşii, ăbia vĕzù pe acest om şi cunoscù că era Gines de Pasamonte. După călăreţ cunoscù şi măgarul, care era in adevĕr tocmai acela pe care se afla Pasamonte. Acesta, spre a nu fi recunoscut, şi spre a vinde măgarul, se imbrăcase in haine de ţigan, căci limba ţigănească şi altele multe, le ştia vorbì foarte bine, ca şi cum ar fi fost limba mamei lui Sancho il vĕzù şi-l cunoscù, şi deabia il vĕzù şi-l cunoscù, şi-i zise in gura mare. „Ah! tălharule de Ginesel, lasă-mi avutul meu, dă drumul vieţii mele, nu te incerca cu odihna mea, lasă-mi măgarul, lasă-mi huzurul meu, fugi, netrebnicule, pei de aici, hoţule şi inapoeşte ceeace nu este al tĕu"! N'au fost de nevoe atâtea vorbe nici batjocuri, căci la cea dintăi Gines sărì jos, şi luănd-o la sănătoasa, intr-o clipă se indepărtă şi perì din ochii tuturor. Sancho alergă la măgăruşul sĕu, şi sărutăndu-l ii zise: „Cum ai fost, iubitul meu, catîr a ochilor mei, tovarăşul meu?" Şi in acest timp il săruta şi-l desmerda ca şi cum ar fi fost o persoană Catîrul tăcea şi lăsa să-l sărute şi să-l desmerde Sancho, fără a-i respunde un singur cuvĕnt Toţi ceilalţi il ajunserĕ, şi-l felicitarĕ de găsirea măgăruşului, mai cu seamă Don Quijote, care-i zise că el nu va anula din causa aceasta poliţa celor trei măgăruşi. Sancho ii mulţumì.

In vreme ce Don Quijote şi Sancho mergeau sfătuind astfel, parohul zise Doroteei care se purtase foarte cuminte, atăt cu povestirea căt şi cu mica ei intindere, şi cu asemĕnarea ce-i dădù cu cărţile de cavalerie. Ea ii spuse că multe momente petrecuse cu cetirea lor, dai că nu ştia unde erau provinţiile nici porturile de mare, şi astfel spusese pe nimerite că debarcase in Osuna — Aşa am inţeles

şi eu, zise parohul, şi de aceea alergăi iute ca să spun ceeace şi spusei, şi care împăcă toate

Dar oare nu-i lucru deşanţat de-a vedea cu câtă înlesnire crede acest nenorocit gentilom toate aceste născociri şi minciuni, numai pentrucă au titlul şi forma prostiilor din cărţile sale? — Aşa este, zise Cardenio, şi atât de rar şi nemai văzut, încât nu ştiu dacă, voind cineva a-l învăţa şi a-l plăzmuì din senin, ar avea un cap atât de

ager spre a-l putea închipuì „Dar este şi alt lucru la dinsul, zise parohul, că afară de estravaganţele ce spune acest bun gentilom, în ceeace priveşte nebunia sa, dacă vorbeşte de alte lucruri, discută cu cea mai sănătoasă judecată, şi arată că are o minte limpede şi aşezată în toate. Astfel încât dacă nu te atingi de cavalerie, nimeni nu va fi care să nu-l judece ca om de cea mai dreaptă judecată.

(Va urma) *ST. G. VĂRGOLICI*

POESII

PLECATĂ CU CAPUL

Plecată cu capul pe albe genunche,
Fecioara cu ochiu liniştit
Din apa curată adună mĕnunche
De ramuri de teiu inflorit.

O rază din soare furiş se coboară
Şi lung o sărută pe găt,
Ear dorul deschide in gănd de fecioară
O poartă pe-un cămp de urit.

Cu raza cea caldă vin visuii nebune,
Videnii cu aripi de fluturi,
Ce cad din lumină pe genele-i brune
Ca ploaia din crengi ce le scuturi.

Atunci de pe dealuri, vĕzĕnd-o că-i goală
Şi soarele prea arzĕtor,
Un vĕnt se adună, din lanuri se scoală,
Şi pleacă incet spre isvor

El pĕrul ei moale cu vinete unde
Uşor il desprinde de sus,
Şi'ntreaga-i fiinţă in pĕr i-o ascunde .
Şi trece tăcut spre apus

IN TĂCEREA DIN ODAIE

In tăcerea din odaie
Fantazia mea s'ar stinge,
Dacă'ncet luna bălae
Pe sub zid nu s'ar prelinge

Acum bate in fereastră
Incălzind străvechi portrete
Ce'n lumina ei măeastră
Işi iau suflet pe părete.

Cel dintăi, cu gura mică
Şi cu ochi adănci sub gene,
Binişor măna-şi ridică
Şi mě chiamă, chiamă-alene

«Intre cer, păměnt şi apă
Eşti mai singur decăt noi,
Ia-ţi un cadru să te'ncapă
Şi vin colea, vom fi doi.

«Intre noi va sta copilul,
Şi in ramul cel din faţă
Vom privì cum curge Nilul
Şi-om cetì ce ne invaţă:

«Totul vine, totul trece,
Ear sfirşitul tuturor

E un colț de humă rece
Cu un mac străjuitor »

Dar deabia se mai prelinge
Pe sub zid luna bălae,
Fantazia mea se stinge
In tăcerea din odae

DUILIU ZAMFIRESCU

Roma, 1889

TU PALIDĂ ŞI TRISTĂ FLOARE

Tu palidă şi tristă floare
Ce creşti pe stincele fecioare,
Măhnirea de călugăriţă
Din faţă-ţi pentru lume oarbă,
Nici raza caldă să o soarbă
Nu e in stare, albumiţă.

Nici melodia nu incăntă
Singurătatea ta cea sfăntă;
O, căt e dorul tĕu de jalnic
Cănd prin vĕzduhurile clare
Ridici tu casta ta visare
La plutitorul vultur falnic

Tu ştii, că-i scris in neagra carte
Nici cănd de el să nu ai parte
Dar vrei măcar să mori aproape
Ear noi, drăguţa mea pierdută?
O vino! tristă mĕ sărută,
Ş'apoi lavina să mĕ'ngroape.

Cernăuţi.

T ROBEANU

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI APĂRUTE DE CURÊND ȘI TRIMISE DIRECȚIUNII „CONVORBIRILOR LITERARE"

I L. Caragiali. Teatru 1 vol. Bucureşti 1889

Colonel I Lahovary. Les fortificatıons devants la chambre 1. broş Bucureşti 1889.

Respuns la discursul rostit de d. Nicolae G Bibescu etc, contra apărării ţării.. de S I. F. fost senator, 1 broş Bucur. 1889.

Dr Neagoe. Raportul asupra misiunii in străinătate... 1 vol. Bucureşti 1889

Dr I. Felix Despre prevenirea tuberculosei. 1 broş. Bucur. 1889.

Dr. Emile Max. Obstetrica fascicula ultimă, 1 broş. Iaşi 1889.

Analele Academiei Române Seria II, Tom. X, Partea administrativă şi desbaterile, 1 vol. Bucureşti 1889.

CORESPONDENȚĂ

Istriu. Forma puţin corectă, lipsă de inspiraţie deplină.

Dir.

28,810 Stabilimentul grafic I. V Socecü — Bucureşti.